

Medborgarförslag och rätten till staden

En metodfokuserad studie om Botkyrka kommuns medborgarförslag

Carolin Jansson

Lunds universitet
Institutionen för kulturgeografi
och ekonomisk geografi

SGEK02
HT12
Handledare: Anders Lund Hansen

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1 Bakgrund	3
1.2 Syfte	4
1.3 Frågeställningar	5
1.4 Avgränsningar	6
1.5 Definitioner	6
1.6 Disposition	10
2. Teori	11
2.1 Teori: rätten till staden	11
2.2 Demokratiförnyelse: medborgarförslag i perspektiv	17
2.3 Tidigare forskning	18
3. Metod	20
3.1 Metodval - Frågeställningar 1-6 och 9	20
3.2 Metodval - Frågeställningar 7-8	25
3.3 Material	27
4. Empiri	29
4.1 Resultat	29
A: Deltagande i och hantering av medborgarförslag	29
B: Verkställandet av bifallna förslag	43
C: Medborgarförslag i diskussionen om rätten till staden	45
4.2 Analys	47
A: Deltagande i och hantering av medborgarförslag	47
B: Verkställandet av bifallna förslag	50
C: Medborgarförslag i diskussionen om rätten till staden	51
5. Diskussion	53
6. Slutsatser	56
7. Sammanfattning	58
8. Källförteckning	59

1. Inledning

1.1 Bakgrund

När samhället förändras så förändras också staden (Lefebvre 1968). Friheten att kunna forma och omforma staden är en av de mest värdefulla mänskliga rättigheterna men samtidigt en av de mest försummade sådana enligt den framstående geografen David Harvey (2008). Dagens urbana utveckling hänger ihop med etik- och livsstilsförändringar som innebär valfrihet för den som har pengar. Harveys kritik ligger i det faktum att alla som bor i staden och berörs av dess utveckling inte har möjlighet att utnyttja denna valfrihet (Harvey 2008). Detta gör att alla inte har lika stor möjlighet till inflytande över och därmed rätt till staden. Ojämlighet präglar staden och gör den till vad många samhällsgeografer menar är en plats för orättvisa (Harvey 2008; Merrifield & Swyngedouw 1996; Soja 2010).

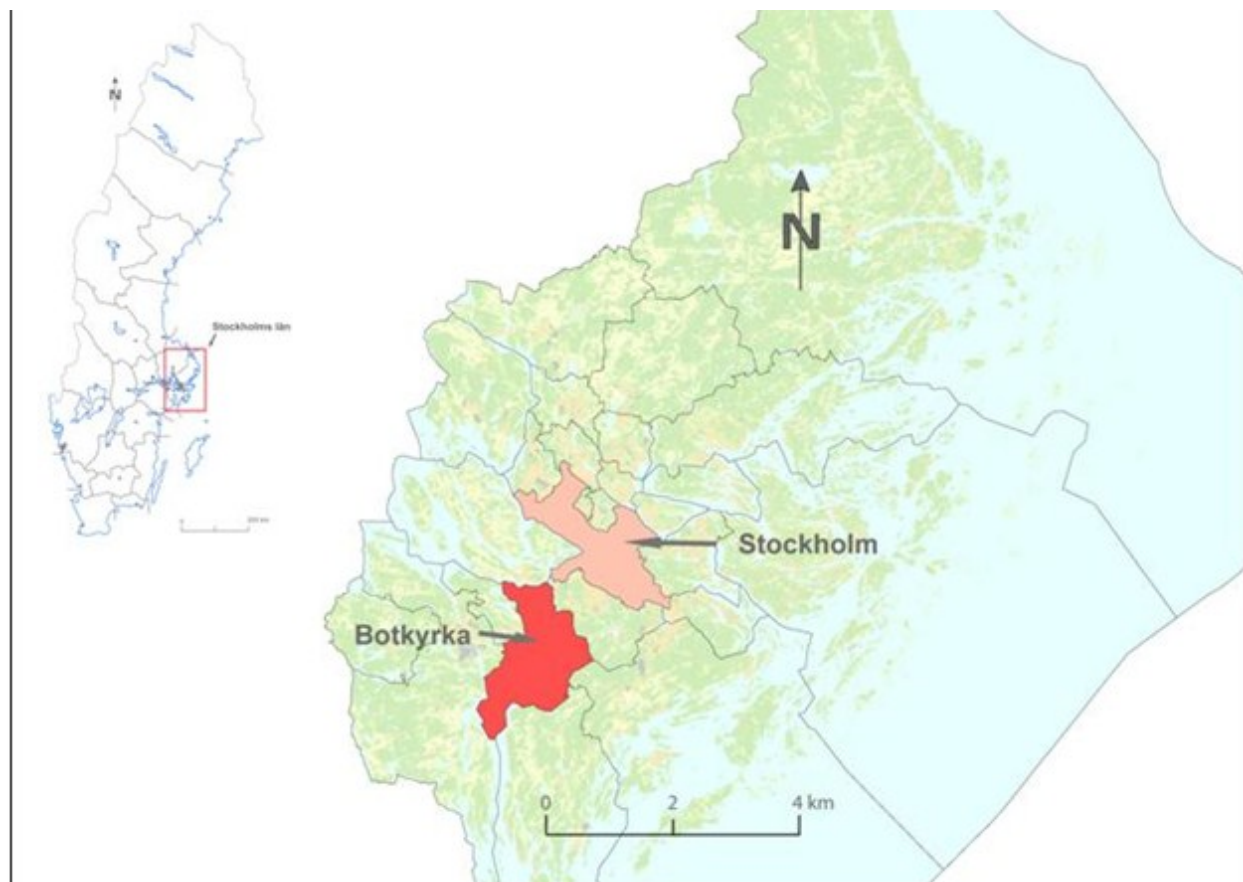
Botkyrka kommun är en kommun några mil söder om Stockholm och en av huvudstadens kranskommuner. Som ort kan Botkyrka räknas mer som en förort än som en egen stad. Som flera urbangeografer menar, suddas gränserna mellan landsbygd, förort och stad ut och även om det är i stadsrummet som många processer koncentreras får de konsekvenser långt utanför stadens administrativa gräns (Harvey 2008; Soja 2010). På detta sätt kan Botkyrkas räknas som en del av det urbana rummet och det blir intressant att undersöka närmare hur rätten till staden ser i denna kontext.

Att alla medborgare ska kunna påverka sitt samhälle är en grundkomponent i en demokrati. I Sverige är det politiska engagemanget i traditionella former på nedgång. På lokal nivå pågår många olika typer av försök idag för att öka deltagande, delaktighet och inflytande i politiken bland kommuninvånarna, och därigenom stärka demokratin (Montin 2007). Medborgarförslag är ett sådant försök vilket innebär att alla personer som är folkbokförda i en kommun har rättigheten att väcka ärenden i dess fullmäktige (KL 5 kap. 23, 33 och 64 §§).

Botkyrka kommun är en av de kommuner som infört medborgarförslag, och deltagandet har de senaste åren varit jämförelsevis utbrett (Montin 2004; Göransson 2008). Inte minst mot bakgrund av att handläggningen av de inkomna förslagen kräver förhållandevis omfattande resurser, beslutade kommunen att en kartläggning av inkomna medborgarförslag skulle göras (Botkyrka kommun 2011:1). Under vinterhalvåret 2011-2012 fick jag uppdraget av Botkyrka kommun att undersöka deras inkomna medborgarförslag. Det resulterade i en grundlig kartläggning av alla förslag som inkommit under en treårsperiod.

Under arbetets gång växte mitt intresse för vem som egentligen tog möjligheten att skicka in medborgarförslag och om kommunens utformning verkligen kan påverkas av inskickade medborgarförslag. Ser deltagandet i medborgarförslag likadant ut över hela kommunen, eller skiljer det sig könsmässigt eller geografiskt? Varierar kanske deltagandet över rummet med andra variabler som till exempel inkomst? Och givet att medborgarförslag teoretiskt sett kan utnyttjas för att göra förändringar i den fysiska miljön, kan medborgarförslag och dess förslagsställare sägas ha makt över rummet? Hur kommer det in i diskussionen om rätten till staden?

Dessa frågor var jag nyfiken att få svar på. Så trots att medborgarförslag främst är föremål för forskning inom statsvetenskap och förvaltning, vill jag nu ge mig i kast att se hur medborgarförslag kan diskuteras inom det samhällsgeografiska fältet. För det ändamålet är kartläggningen jag producerade för Botkyrka ett första steg i att besvara mina frågeställningar och jag kommer därför integrera den i min uppsats.

Figur 1.1: Botkyrka kommuns geografiska placering

Botkyrka kommun ligger i Stockholms län, sydväst om Stockholm stad och där bor cirka 84 700 invånare (uppgift från 2011, Botkyrka 2012:2).

Källa: Kart- och mätenheten, Samhällsbyggnadsförvaltningen, Botkyrka kommun, 2012

1.2 Syfte

Problemområdet medborgarförslag vill jag alltså angripa från två håll – det kartläggande empiriska samt det samhällsgeografiskt diskuterande. Syftet delas därmed in i två delar. Uppsatsen syftar dels till att kartlägga fördelningen av inlämnade medborgarförslag till Botkyrka kommun och kartlägga deras beslut, handläggningstid, per kön och per geografiskt område, samt verkställandet av förslagen, under tidsperioden 2008-2010. Eftersom det inom Botkyrka kommun sedan tidigare inte fanns något etablerat system för uppföljning av inkomna

medborgarförslag (vad gäller olika gruppers deltagande och hantering) är det underliggande målet för syftets första del att hitta ett möjligt tillvägagångssätt för en sådan kartläggning.

Dels syftar uppsatsen också till att diskutera hur medborgarförslag kan komma in i diskussioner om rätten till staden, för att se hur medborgarförslag kan förstås ur ett geografiskt perspektiv.

1.3 Frågeställningar

Utifrån syftet kan konkreta frågeställningar formuleras. För att kunna säga något om fördelningen av inkomna förslag kan man undersöka dem på olika detaljgrad. Eftersom Botkyrka kommun i sina mål med den studie jag utförde ämnade undersöka könsmässig och geografisk fördelning, har den indelningen uttryckts även i uppsatsens syfte, och jag kommer därför också tillämpa samma indelning. Detaljgraden är lämplig på så vis att den möjliggör upptäckandet av vissa skillnader mellan de individer som skickar in förslagen och mellan förslagen i sig, men graden är samtidigt inte för detaljerad så att det blir svårare att se trender eller att arbetet med kartläggningen blir alltför omfattande.

Frågeställningarna är 10 stycken och de delas i tre avdelningar – **A**, **B** och **C** – utefter frågeställningarnas olika teman, för att hålla en klar struktur. De åtta första frågeställningarna är empiriskt orienterade. Dessa frågeställningar, uppdelade i avdelning **A** och **B**, svarar alltså till första delen av syftet om att kartlägga dels deltagande och hantering (vilken utgörs av beslut, handläggningstid) (**A**), dels verkställande (**B**). Att de är indelade under två olika avdelningar är för att de rör olika teman, deras detaljgrad är inte samma och karaktären på frågeställningarna gör att olika metoder måste tillämpas på dem.

De två sista frågeställningarna (**C**) ämnar uppnå den andra delen av syftet. Frågeställning 9 handlar om inkomsten för Botkyrkas invånare. En del av den teoretiska diskussionen om rätten till staden berör hur den rätten påverkas av ekonomiska resurser vilket inkomst kan ses som en indikator på. Denna fråga syftar till att relatera medborgarförslag till samhällsgeografiska aspekter (geografiska skillnader i inkomst och makten att kunna påverka utformningen av rummet) och att ge ytterligare bakgrund till diskussionen. Detta genom att undersöka huruvida användandet av medborgarförslag hänger ihop med ekonomiska resurser hos kommunens befolkning. Med utgångspunkt i tidigare frågeställningar samt den teoretiska bakgrunden diskuteras slutligen frågeställning 10.

A: Deltagande i och hantering av medborgarförslag

1. Hur många av förslagsställarna är kvinnor respektive män?
2. Vilken kommunedel kommer förslagsställarna ifrån?
3. Hur många av medborgarförslagen har fått beslutet *Bifall*, *Avslag* respektive *Besvarat* per kvinnor och män?
4. Hur lång är handläggningstiden för medborgarförslagen per kvinnor och män?
5. Hur många av medborgarförslagen har fått beslutet *Bifall*, *Avslag* respektive *Besvarat*, per kommunedel?
6. Hur lång är handläggningstiden för medborgarförslagen per kommunedel?

B: Verkställandet av bifallna förslag

7. Hur många av bifallna medborgarförslag har blivit verkställda? Vilka är orsakerna till att förslag inte har blivit verkställda om det finns sådana?
8. Stämmer resultatet av genomförandet helt överens med förslaget? Annars, vad skiljer sig från vad förslaget från början önskade?

C: Medborgarförslag i diskussionen om rätten till staden

9. Samvarierar medelinkomst med antal förslagsställare i de olika kommundelarna?
10. Hur kan medborgarförslag komma in i diskussionen om rätten till staden?

1.4 Avgränsningar

Eftersom uppsatsens första del av syftet handlar om att kartlägga deltagande och hantering av medborgarförslagen, är frågorna avgränsade till att kunna svara på hur situationen *ser ut*, inte vad som till exempel har orsakat utfallet, eller vilka konsekvenser det skulle kunna få. Att identifiera möjliga orsaker och konsekvenser är givetvis också intressant, men detta ligger utanför ramen för denna studie då den skulle bli alltför omfattande, givet uppsatsens tidsram och syfte.

Tidsmässigt är studien avgränsad till en tidsperiod på tre år, 2008 till 2010. Det betyder att alla medborgarförslag som inkommit från 1 januari 2008 till och med 31 december 2010 undersöks. Att tidsperioden har satts på tre år grundar sig i att några slags trender över tid ska kunna urskiljas samtidigt som att det totala antalet medborgarförslag inte ska bli allt för omfattande för att kunna undersökas (då det totala antalet inkomna förslag omfattas av studien). Att just 2008-2010 har valts beror på att åren närmast i tid är mest intressanta då de siffrorna var de mest aktuella när studien för Botkyrka kommun genomfördes. Studiet av 2008 istället för 2011 beror till sist på att år 2011 inte var avslutat vid studiens början så att det totala antalet förslag för året fortfarande var okänt och att det på så sätt skulle resultera i ofullständiga uppgifter.

Geografiskt är undersökningen avgränsad till Botkyrka kommun. Att inkludera flera kommuner än denna hade givetvis varit intressant, men med tanke på resursåtgång och utrymmesbegränsningar måste jag begränsa mig till att fokusera endast på Botkyrka.

1.5 Definitioner

Nedan definierar jag de centrala begreppen för rapporten så att det blir tydligt exakt vad jag talar om.

Medborgarförslag är ett förslag som alla personer folkbokförda i en kommun (eller ett landsting) har rätt att lämna till fullmäktige som där väcks som ärenden. De kan handla om allt som rör kommunens verksamheter och ansvarsområden (Montin 2004). Alla folkbokförda, inklusive såväl barn och ungdomar som utländska medborgare utan lokal rösträtt, har förslagsrätt (Integrations- och jämställdhetsdepartementet 2007).

Förslagsställare är den person som står bakom medborgarförslaget. Såsom kommunallagen lyder måste personen som sagt vara folkbokförd i den aktuella kommunen samt vara privatperson (Botkyrka kommun 2011:2). Principen ”ett förslag – en förslagsställare” är utgångspunkten för denna studie. Det betyder att den angivna kontaktpersonen i förslaget är den som kommer räknas som förslagsställare. Det betyder också att en person som skickar in fler än ett förslag kommer räknas som en ”ny” förslagsställare för varje förslag. Det finns vidare inget som hindrar fler än en person att stå bakom ett förslag tillsammans och i sådana fall räknas endast kontaktpersonen som förslagsställare. Denna förenkling är nödvändig för att på ett lätt sätt kunna identifiera en förslagsställare och slippa leta i förslagstexten efter fler möjliga förslagsställare vilket skulle vara onödigt tidskrävande för studien. Dock finns inte alltid en kontaktperson tydligt angiven. Förslagen kan exempelvis vara författade gemensamt av ett par inom samma hushåll. I det fall ett förslag är författat av en kvinna och en man tillsammans kommer de två räknas som två separata förslagsställare, för att det helt enkelt är omöjligt att veta vem som ”mest” står bakom förslaget. Förslag kan även vara insända av en grupp av två eller fler personer tillsammans där ingen av dem är angiven som kontaktperson. I detta fall får helt enkelt den första personen i ordningen anses vara förslagsställare för att medborgarförslaget över huvudtaget ska gå att undersöka.

Att definiera *kön* kan tyckas ganska okomplicerat, men det skadar inte att vara tydlig med vad jag avser. Kvinnor och män betecknar förslagsställarens officiella kön, vilket i denna studie avgörs utifrån personens förnamn. Det är inte givetvis inte så att ett visst förnamn automatiskt är kopplat till det ena eller andra könet. Men förslagsställarnas förnamn får anses som lämpligt proxy eftersom jag antar att det i en majoritet av fallen stämmer att traditionellt kvinnliga namn tillhör de som räknas som kvinnor officiellt och detsamma för män. Hur personerna själva ser på sin könsidentitet tas inte hänsyn till. Då förslagsställarens namns koppling till ett visst kön varit oklart enligt mig har namnen kontrollerats hos Skatteverket.

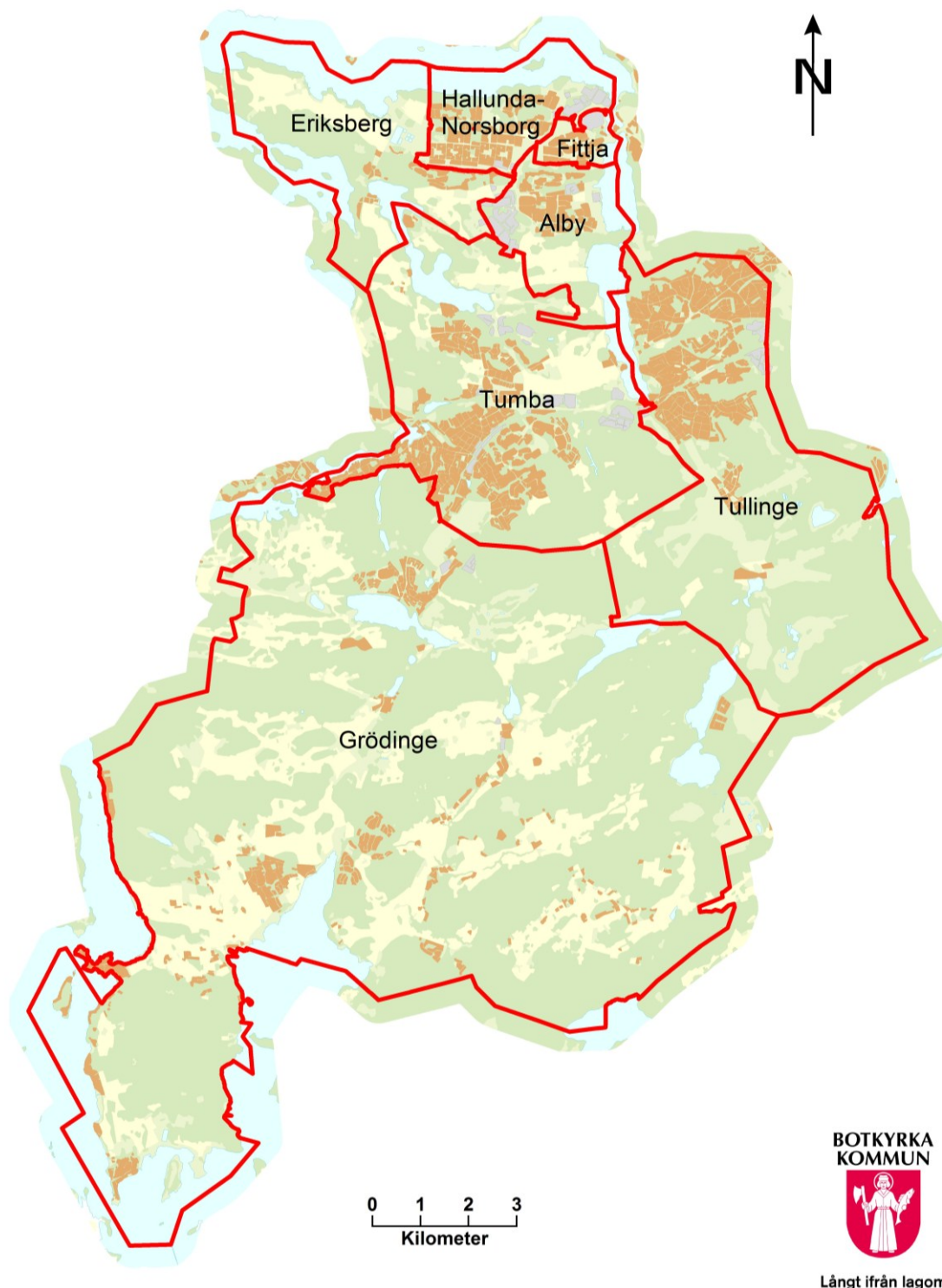
Bifall innebär att förslaget beslutas genomföras så som förslagsställaren uttryckt det. För att beslutet ska räknas som bifall måste den beslutande instansen helt hålla med det som förslagsställaren föreslår. Hur förslagsställaren uttrycker sig kan med andra ord påverka om förslaget blir bifallet eller inte. *Besvarat* är förslaget då delar av förslaget ges bifall, eller då åtgärder som förslaget föreslår planeras att genomföras eller redan är genomförda. Ibland händer det att förslag som är på väg att genomföras bifalls ”för att vara snälla”, men detta är alltså principiellt fel. *Avslag* innebär att den beslutande instansen beslutar att inte genomföra någon del av förslaget. Tilläggs bör att fram till år 2009 fanns det ingen enhetlig formulering av besluten, vilket har medfört att besluten år 2008 ibland har behövts tolkas utifrån olika sorters formuleringar i kommunfullmäktiges protokoll och därigenom riskerar att inte bli korrekta i vissa fall (Lindquist 2011).

Handläggningstid är tiden från det datum som ett inkommet förslag registreras i kommunens diarieföringssystem LEX till det datum när beslutsprotokollet från kommunfullmäktige registrerats i LEX. Tiden räknas i hela och halva månader. Halvmånadsintervall inte är det vanligaste tidsmättet, men det fungerar ändå bra i detta sammanhang eftersom det ger en nyans till helmånader, i framför allt fall med kortare handläggningstid (ca 2-5 månader). Att räkna tiden i mindre enheter som till exempel veckor hade däremot försvårat överskådligheten vid fall med lång handläggningstid (runt ett år och längre).

Att ett förslag är *verkställt* betyder att alla delar av det som förslaget önskar har blivit genomfört.

Medelinkomsten är den sammanlagda förvärvsinkomsten för befolkningen mellan 25-64 år i en kommundel delat på antalet i befolkningen. *Medelinkomst* och *inkomst* används i uppsatsen synonymt om inget annat anges.

Kommundelarna är kommunens geografiska områden indelade i fem enheter: Alby, Fittja, Hallunda-Norsborg-Eriksberg, Tumba-Grödinge och Tullinge. Hur gränserna går mellan dessa illustreras i kartan nedan. (För att kommundelsbenämningen inte ska bli för lång utesluts Eriksberg i fortsättningen från kommundelsnamnet, även om Eriksberg fortfarande räknas med som område i studien). Gränserna har varit samma för kommundelarna alla tre år då jag utgått från samma karta genom hela studien (Botkyrka kommun 2011:3). Indelningen utgår från kommunens förslag på indelning av kommunens olika områden (Botkyrka kommun 2011:4). Dessutom gör indelningen att befolkningmängden uppgår till en viss nivå i varje del. Genom att dela in kommunen i fem mindre enheter kan geografisk fördelning av förslagen *inom* kommunen kartläggas. Givetvis finns variationer även inom dessa geografiska enheter, men de indelningarna ger ändå en generell bild som är nog för att uppfylla syftet. Samtidigt får inte enheterna bli allt för små då det riskerar att bli allt för få observationer per kommundel, vilket skulle försvåra analysen. Kartan nedan visar hur den geografiska indelningen ser ut (*Figur 1.2*)

Figur 1.2: Indelningen av Botkyrka kommun i kommundelar

Kartan visar hur Botkyrka geografiskt är indelat olika delar. Denna uppsats utgår ifrån en indelning i fem kommundelar där Eriksberg räknas in i "Hallunda-Norsborg" och Grödinge räknas ihop med Tumba.

Källa: Kart- och mätenheten, Samhällsbyggnadsförvaltningen, Botkyrka kommun, 2011

1.6 Disposition

Uppsatsen är uppdelad i fyra olika delar – Teori, Metod, Empiri och Diskussion. I teoridelen presenteras först en redogörelse för teorierna om rätten till staden. Den ska fungera som grund för den avslutande diskussionen. Teoridelen innehåller även en presentation av vad medborgarförslag handlar om i större detalj, för att sätta denna direktdemokratiska möjlighet i sitt sammanhang. Därefter följer också ett avsnitt om tidigare forskning på ämnet som är relevant för förståelsen av mitt resultat.

I metoddelen som följer kommer alla metodval och övervägningar redogöras samt materialet att beskrivas närmare. Trots att nästan tio år har gått sedan möjligheten till medborgarförslag infördes i Botkyrka kommun fanns när jag började mitt uppdrag på kommunen ännu inget etablerat system för uppföljning av handläggning eller ens siffror på exakt hur många förslag som kommit in. Detta har präglat val av frågeställningar och metoder, vilka till stora delar motsvarar de som jag tillämpade under mitt arbete på kommunen. Frågeställningarna inom **A** och **B** är de frågeställningar som är integrerade från studien för Botkyrka kommun.

Detta betyder att jag har behövt lägga ner mycket arbete på att hitta möjliga metoder som funkar med hänsyn till syfte, frågeställningar och det material jag haft. Det har varit en lärandeprocess i sig. Arbetet yttrar sig därför i en omfattande metoddel, i vilken uppsatsens tyngd vilar. Det underliggande målet för den första delen av syftet, utförligt beskrivna och tillämpbara metoder, kan därmed uppnås. En välarbetad metodbeskrivning för framtida studier av samma slag blir därför i sig ett bidrag i denna uppsats.

I empiridelen presenteras resultatet från alla nio empiriska frågeställningar. I nummerordning besvaras och förklaras resultatet för en frågeställning i sänder. Ett kapitel med analys av resultaten följer därefter, vilket syftar till att i den mån det går, skönja trender i det empiriska resultatet och att analysera dess innebörd.

I den sista delen, diskussionsdelen, binds teori, tidigare forskning och analys ihop till en diskussion som ämnar uppnå den andra delen av syftet, att diskutera hur medborgarförslag kan komma in i diskussioner om rätten till staden.

2. Teori

2.1 Teori: Rätten till staden

”Rätten till staden är något mycket mer än den enskildas fria tillgång till stadens resurser: det är en rätt att omforma oss själva genom att omforma staden.”

(Harvey 2008:134)

Friheten att kunna forma och omforma staden är enligt David Harvey en av de mest värdefulla mänskliga rättigheterna men samtidigt en av de mest försummade sådana. Dagens urbana utveckling hänger ihop med etik- och livsstilsförändringar som innebär valfrihet för den som har pengar. Harveys kritik ligger i det faktum att alla som bor i staden och berörs av dess utveckling inte har möjlighet att utnyttja denna valfrihet (Harvey 2008). Detta gör att alla inte har lika stor möjlighet till inflytande över och därmed rätt till staden. Ojämlighet präglar staden och gör den till vad många samhällsgeografer menar är en plats för orättvisa (Harvey 2008; Merrifield & Swyngedouw 1996; Soja 2010).

I detta teori-avsnitt ska jag reda ut vad teorierna om "rätten till staden" handlar om och vilka eller vad som kan sägas ha denna rätt. På så sätt kan jag sedan undersöka vilken roll medborgarförslag kan ha i denna samhällsgeografiska kontext, vilket blir föremål för den avslutande diskussionen.

Makt

Teorierna om rätten till staden kan ses som en kritisk reaktion på det som händer i staden och stadspolitiken idag. Konceptet kan angripas från olika håll. En dimension som är central i diskussionen om vem som har rätt till staden är makt. Det finns olika definitioner av makt. Gemensamt för en del av dem är att de innehåller rummet med som ett betydelsefullt inslag.

Nicolas Rose & Peter Miller (1992) menar att makt är en sammanslagning av personer, rum, kommunikationer och skrifter i en hållbar form. Harvey (2005) förklarar att makt är kontroll över pengar, tid och över rummet. Det är skilda men sammankopplade på ett sätt som gör att de konstitueras av varandra. Kontroll över pengar kan nämligen användas för att kontrollera tid och rum. Kontroll över rummet och kontroll över tiden i sin tur är kopplat till kontroll över pengar. Rumslig kontroll, till exempel över strategiska områden inom staden innebär stor makt över den övergripande utvecklingen där, menar Harvey. Med utgångspunkt i Lefebvres (1968) påstående att det är i det sociala rummet som samhället reproduceras i, innebär kontrollen över detta rum, en viss makt över de processer som reproducerar samhället. De grupper i samhället som innehar denna makt, och därmed är de som organiserar rummet menar Harvey (2008) kan vara staten, olika finansiärer, byggherrar och bostadsföretag.

I ett genusperspektiv innebär även makt den som finns i relationerna mellan kvinnor och män. Den makten kan ses som både särhållande, där kvinnor och män förväntas vara i olika rum

och göra olika saker, och hierarkiserande där män enligt ett mönster är överordnade och kvinnor underordnade (Larsson & Jalakas 2008). Med denna maktstruktur skapas normer och inte sällan värderas det män gör som mer värdefullt än det kvinnor gör, av både män och kvinnor. Man kan säga att det som konstrueras efter männens erfarenheter är det som anses normalt och blir normaliserat. En konsekvens av detta är ojämställdhet och dominans som kan existera på många håll i samhället och som speglar inte minst praxis i samhällsplanering (Ibid.).

Med ett postkolonialt perspektiv handlar makt om vad man kan kalla en koloniserande makt (egen översättning av *colonizing power*) över rum (Soja 2010). Den utövar social kontroll i alla möjliga typer av rum, så som klassrum, domstolar, fängelser, gator och i hemmet (Ibid.). Trots att definitionerna skiljer sig lite ifrån varandra så är det gemensamma draget att rummet sammanfattningsvis finns som ett element i dem.

Politisk förändring

När man pratar om makt går det inte att utesluta politik. Och många geografer har skrivit om hur politiken och förändringar som det demokratiska systemet har gått och går igenom får yttringar geografiskt och påverkar vem och vad som styr framför allt den urbana utvecklingen.

Erik Swyngedouw (2011) menar att det finns en växande tankeströmning som hävdar att de senaste årtiondena har präglats av avpolitisering (egen översättning av *de-politization*), av erodering av demokrati och av ett förminskande av den offentliga sektorn (*public sphere*) genom urholkandet av medborgarskap och marknadsutsättande av den offentliga sektorns verksamhet. Till denna tankeströmning hör bland andra Swyngedouw själv och med avpolitisering menar han att allt fler områden hamnar utanför det politiska beslutsfattandet (Ibid.). Samtidigt pekar Harvey (2008) på att statliga och privata intressen sammanförts i linje med en neoliberalistisk ideologi som breder ut sig globalt. Gemensamt för tankeströmningens förespråkare är att det går att urskilja en underliggande kritik mot den utveckling de beskriver.

Vidare menar Swyngedouw (2011) att vissa demokratiska värden och rättigheter eroderar. Demokrati som ram överlever men den blir alltmer innehållslös. Tillståndet har kallats *post-democratic* och *postpolitical* (Swyngedouw 2011; Bylund 2012). Jonas Bylund (2012) för den kritiken vidare. Han kopplar politiken till planering och menar att den politiska debatten är mycket begränsad:

"It [postpolitics] will transform all politics – and in effect planning – into a rigged game of sycophancy, so to speak, in which decision-making space is made so narrow as to allow only a minuscule debate in a highly restricted discourse."

(Jonas Bylund 2012:321)

Harvey (2005) nämner neoliberalisering som ett led i denna förändring och den ekonomiska avpolitiseringen menar han är ytterst betydelsefull. Ekonomin styrs allt mindre på politisk väg, vilket i sin tur begränsar vad den enskilde medborgaren har för möjligheter att påverka den. Detta innebär ett breddande av individuella valmöjligheter som konsument, allokeringen av resurser styrs numer starkt av marknaden. Statliga och privata intressen smälts ihop och Gordon MacLeod (2011) menar att det har gått så långt som till att själva medborgarskapet idag främst innebär att vara konsument. Neoliberalismen skapar därmed en särskild socioekonomisk ordning

och har även en geografisk dimension. Så som det förklaras nedan gynnas samhällets ”överklass” i den urbana utvecklingen enligt Harvey (2005).

Geografisk förändring

Geografiskt, menar Swyngedouw (2011), märks erosionen av demokrati i privatiseringarna av allmänna mötesplatser. Han förklarar att geografiskt kan sättas att uttrycka missnöje och oenighet på inte ta så många former än våld, och detta spelas ut främst i urban miljö. För det uppstår konflikter, inte minst på grund av stridande intressen över dyrbar mark. Privata markägare och det offentliga kämpar båda för varje liten bit av stadens yta (Marcuse 2008).

Det är i staden som koncentration av pengar, produktion och människor sker menar Harvey (2005) och det gör att staden blir extra betydelsefull i detta sammanhang. Dock stannar inte stadslivets olika dimensioner innanför stadens administrativa gränser säger Soja (2010). Förort, och landsbygd måste också räknas in i "staden" som koncept för att förstå helheten av folkförflyttningar och andra urbana förändringar. Dessutom är platser sammanvävda på så sätt att till exempel konflikter över rätten till ett visst rum snarare flyttas till en annan närliggande plats när de försöker lösas, än att upphöra helt (Harvey 2008).

Våld och protester kan ses som uttryck för en kamp över rätten till staden. Geografer berättar om olika sätt som denna kamp tas i uttryck. Det handlar om protester, ockupationer, sociala rörelser (Henecke 2006; Harvey 2008). De kan i sin tur bero på utestängning, att någon bestämmer vem som får vara i ett visst rum och inte, kan handla om att förändra rummen i säkerhetens namn (*securitization*) (Soja 2010). Där finns även många exempel att hämta på ett minskat antal offentliga platser och så kallade *gated communities*, inhägnade bostadsområden. Rätten till rummet har i dessa fall begränsats för allmänheten att beträda (Marcuse 2008).

Att antalet offentliga platser minskas kan alltså ses som en geografisk yttring av det som Swyngedouw (2011) beskriver som avpolitiserings processer och som Soja (2010) beskriver som ökade privatiseringar. En metafor för förminskningen av det allmänna goda och det demokratiska forum där det är tänkt att alla får vara på lika villkor, menar MacLeod (2011). Harvey (2008) förklarar att dessa rum är öppna för de rika att exploatera och kolonisera. Exempel på kolonisation är att utradera fattiga kvarter byggda på potentiellt värdefull mark, vilket är effektivare än bara uppköp av marken till underpris eller tvångsförflyttning. Detta menar han är en djupt orättvist utveckling och kallar det för "urban kris". Genom privatiseringar och den snabba kreativa förstörelsen av det byggda rummet menar han att det är en liten politisk och ekonomisk elit som tillväller sig rätten till staden:

”Rätten till staden, sådan den nu ser ut, är i de flesta fall begränsad till en liten politisk och ekonomisk elit med förutsättningar att forma staden mer eller mindre efter eget gottfinnande.”
(Harvey 2008:156)

Harvey ger ingen utförlig förklaring till vad han menar med "rika" eller "överklass" som han menar utgör den eliten. Men det är tydligt att det är en mindre grupp av personer, och institutioner, som tar sig rätten till staden och har makten att omforma staden som de önskar. För att göra sin poäng klar ger han exempel på fall där både borgmästare, universitet och miljardärer är aktörer som har stort inflytande på omformning av staden, genom att de utnyttjar både sitt

sociala och ekonomiska kapital (Harvey 2008). Pengar och makt går ihop, pengar är makt. Harvey tror starkt på att påtryckningar och kravställningar från sociala rörelser är det som kan och måste förändra denna situation.

Soja (2010) pekar på en ny trend, vid sidan av gentrifiering, nämligen rumslig kolonisation genom det han kallar för *privatopias* som tar urbana rum i besittning. Den innebär att den rikaste delen av befolkningen skapar egna kolonier i stadsrummet. MacLeod (2011) menar att detta skapar en helt ny typ av förorter. Och en utbrytningens *place-making*. Även i fallet med *privatopias* är det de ekonomiskt resursstarka som kan sägas få rätt till staden genom att de alltså har makten att ta plats i staden och att den blir formad efter deras önskan. Här menar MacLeod att den geografiska utvecklingen bidrar till att förändra det politiska landskapet, påverkan sker inte bara i riktningen politisk utveckling – geografisk förändring utan också omvänt. Och förutom att det resulterar i delade städer och en urholkad urban identitet, handlar detta om kontroll. Soja (2010) menar att både *privatopias* och inhägnade bostadsområden är exempel på social och rumslig kontroll. Rätten till staden kan kontrolleras genom resurser och makt.

Rättvisa

I den marxistiska diskursen som Harvey använder sig av säger han att staden är en central arena där kapitalismens krafter spelas ut. Kapitalismen som system strävar efter att fortleva och för det krävs ständig återinvestering av det överskott som skapas i staden. Genom de kapitalistiska processernas karaktär skapas oundvikligen ekonomisk ojämlikhet eftersom att makten över återinvestering oftast ligger i ett fåtal händer (Gutzon Larsen & Lund Hansen 2011). Detta fåtal har därigenom mer makt än andra och Harvey (2008) menar att denna process på så sätt alltid har en klassdimension.

Här kommer vi in på en annan dimension av rätten över rummet har alltså att göra med skillnaden mellan olika samhällsgrupperingar ("klasser" enligt Harvey), nämligen vad jag vill kalla rättvisa. Det handlar om att konsekvenserna av de förändringar som beskrivs ovan bidrar till ojämlikhet på ett eller annat sätt. Och att dessa ojämlikheter anses orättvisa. Möjligheter och makt är inte lika för alla. Men det privilegium som detta medför för vissa kan handla om mer än ekonomisk makt som Harvey argumentation främst rör. Soja (2010) går så långt som till att hävda att fokuset på rätten till mark (*right to property*) har blivit så stark att den idag står över både rätten till staden och mänskliga rättigheter. Och han menar att strävan efter rättvisa är att försvara offentliga platser från privatiseringens krafter (Ibid.).

Efter Harveys starka inflytande har kritiken om den orättvisa staden fortsatt av kritiker som har en mer sober postmodernistisk kritik av ojämlikhet och stadslivet, förklarar Merrifield & Swyngedouw (1996). Vad de själva ser som tecken på orättvisa är att städer vittnar om en störande växande hemlöshet, jobb som försvinner, fattigdom, våld (främst mot kvinnor) och generellt lägre boendestandard (Ibid.). De förespråkar förändringar mot detta och för att få till det menar de att kritisk teori kan hjälpa till att förstå hur vi kan omkonstruera historien förstå hur maktrelationer hör ihop med klyftor mellan klass, kön, ras och etnicitet (Ibid.).

Sammanfattningsvis kan det konstateras att det finns strategier och diskurser från olika håll som kämpar för inflytande över styrningen över staden (*urban governance*). Främst kommer press från å ena sidan affärsintressen som kritiserar statens och planeringens roll, och från å andra sidan rörelser som jobbar för social och miljömässig rättvisa menar Coaffe & Healy

(2003). Dessa idéer är fundamentalt motsägelsefulla. De förklarar att konflikten mellan dessa två strömningar präglar ett omskapande av styrningen av staden. Den genomgår i Europa idag en stor omstrukturering där ekonomiskt och socialt liv försöks kopplas till varandra (Ibid.). Detta gör i sin tur att rätten till staden ständigt blir omformulerad.

Medborgardeltagande i planeringen

Samtidigt som geografer menar att de stora politiska och ekonomiska förändringarna och den urbana utvecklingen påverkar varandra på olika sätt, är det så att den enskilda människan har någon möjlighet och rätt att påverka rummet i allmänhet, och i synnerhet sin egen närmiljö? Frågan om rätten till staden berör nämligen även huruvida det går att påverka den genom stadsplanering. Här har teorier och modeller utifrån olika ideal olika svar på frågan om och hur det går att påverka den urbana miljöns utseende.

Medborgardeltagande i planeringen (*citizen participation* eller *community planning*) är begrepp som ofta används i debatten. Det handlar om att medborgare bosatta i ett visst område, är med och deltar i planeringsprocessen av just det området. Tanken är att de som är berörda av en viss förändring ska kunna delta i det förändringsarbetet. Medborgardeltagande i planeringen är det koncept som framhålls som demokratiskt alternativ för enskilda individer att delta i utformning/omformning av olika rum. Implicit i förespråkarnas argument ligger förståelsen om att detta är ett rättvist system genom att makt, inflytande och resurser omfördelas på ett enligt dem optimalt sätt (Allmendinger 2009, Arnstein 1969; Marcuse 2008).

Hur viktigt deltagande i planeringsprocesser anses beror dock på teoretisk ansats. Inom den rationella ansatsen innebär att professionella planerare tillsammans med andra experter planerar utefter de mål som beslutsfattarna tagit. Denna inriktning präglar idag mycket av planeringen i Sverige. Enligt denna ansats sker planeringen *för* medborgarna till skillnad från den kommunikativa planeringsansatsen som kan sägas ligga på andra sidan spektrumet där planeringen sker *med* medborgarna (Larsson och Jalakas 2008). Mellan de två ytterligheterna har även en rad andra ansatser och modeller utvecklats, bland annat den så kallade samförståndsmodellen av den Patsy Healy (Allmendinger 2009). Vilken ansats som dominerar skiftar mellan länder och olika typer av lagstiftning (Larsson och Jalakas 2008).

Den kommunikativa planeringsansatsen å andra sidan innehåller olika teorier och idéer som försöker finna nya vägar för planeringen (Allmendinger 2009). Till skillnad från den rationella ansatsen inkluderar metoderna berörda individers kunskap och erfarenheter i planeringsprocessen. Här har inslag av medborgardeltagande en viktig roll. Vad gäller planeraren har denna/denne ett inflytande över vem som får möjlighet att yttra sig och hur synpunkter bemöts. Anita Larsson och Anne Jalakas (2008) menar att det inom denna ansats går att problematisera vad som är det "allmänna intresset" vilket kan gynna utvecklingen av bland annat genusperspektivet inom planeringen.

Det finns i verkligheten olika sätt medborgare kan delta på i planering och projekt, och det är inte automatiskt som inslag av medborgardeltagande betyder att de har någon reell makt (Arnstein 1969). Sherry R. Arnstein menar i sin populära artikel från 1969 (*A Ladder of Participation*) att det finns olika grader av deltagande och presenterar en relativt enkel modell där graderna kategoriseras och illustreras av stegpinnar på en stående stege. Det är bara på de översta av de åtta stegen som medborgarna har full makt att ta egna beslut och styra själva (*citizen power*). På de lite lägre stegen får medborgare chans att lyssna och bli lyssnade på men

där har de så kallade traditionella makthavarna fortfarande sista ordet i beslut (*tokenism*). Längst ner på stegen existerar ingen möjlighet till deltagande mer än att makthavarna upplyser eller utbildar de maktlösa medborgarna (*nonparticipation*) (Ibid.).

Kategoriseringen är mycket förenklad och hon medger att sättet hon ställer makthavare mot "maktlösa" (*powerless citizens, have-not citizens*) på är en mycket grov förenkling av de i verkligheten inte alls så homogena grupperna. Det hon inte klargör är dock om medborgardeltagande även kan ske på platser där befolkning med resurser och stort maktinflytande finns, samt om hon menar att det alltid finns en rasdimension i förhållandet maktlös – makthavare. Hos ger i sin artikel en i flera bemärkelser en problematisk, ganska svartvit, bild. Influensen av den amerikanska kontexten 60-talslutets New York är uppenbar och enligt mig ganska oproblematisk. Hennes poäng att medborgardeltagande kan ge de deltagande reell makt i beslut i olika stor grad, är dock ett viktigt bidrag.

Vad detta betyder för rätten till staden är ju att planeringsprocesser vilka har inslag av en relativt hög grad av deltagande av medborgare som alltså inte deltar i egenskap av sin profession, utvidgar rätten till staden. Detta genom att fler individer, de som berörs av planeringen, har en större rätt, och möjlighet, att påverka sin närmiljö. På samma sätt går det att säga att mer rationella planeringsprocesser gör rätten till staden, möjligheten att förändra den jämförelsevis mer restriktiv för dess invånare.

Beroende på teoretisk ansats och typ av planeringsprocess är alltså möjligheten till att påverka rum i sin närmiljö inte helt självklar. Situationen i Sverige är inget undantag, om man får tro Larsson och Jalakas (2008). Även här i Sverige har privata aktörer fått större utrymme inom den offentliga sektorn. I planeringen är de en del av både planeringsprocessen och genomförandet. Larsson och Jalakas menar att det har uppstått en fragmentering av samhällsplaneringen och konsekvensen har blivit att motstridiga krav som innebär att medborgarnas insyn slutänden minskar. Samtidigt som krav finns på att ha en utökad dialog med medborgarna och utveckla demokratiska processer, och effektivisera och snabba på planeringen, ska samtycke mellan aktörerna ska uppnås (Ibid.).

Vad gäller medborgarnas formella inflytande i planeringsprocessen, så är en så kallad partnerskapsmodell där medborgarna genom olika intresseorganisationer medverka i icke-hierarkiska möten med myndigheter, kommunen, näringslivet vanlig i Sverige. Erfarenhet av denna modell visar att demokratiska inslag som dialog och deltagande fått stå tillbaka eftersom att de anses ta för mycket tid och leda till lägre effektivitet i planeringen (Larsson och Jalakas 2008). Och konflikt mellan effektivitet och deltagande är något som inte något unikt just här. Det visar bland annat Sue Brownill (2009) på i sin studie av deltagande i ett planeringsprojekt i Manchester, Storbritannien. Där blev resultatet av att föra dialoger med berörda medborgare under processens gång att denna nya metod blev uppskattad av både planerare och medborgare. Färre klagomål kom in och medborgare kände sig delaktiga. Trots att inställningen var positiv till denna nya metod, kom stadsdelskontoret inte att fortsätta med dialogerna eftersom att extraresurserna som metoden krävde gjorde framtida projekt av detta slag ekonomiskt ohållbara. Den ekonomiska aspekten är alltså även på detta sätt en faktor som spelar in på rätten till att delta i stadens utformning.

Om vi återgår till Sverige igen visar Birgitta Heneckes i sin avhandling (2006) när det gäller deltagandet i planering, att byggherrar och planansvariga var ambivalenta eller negativa till medborgardeltagande. Intresseorganisationer likaså. Däremot upplevde berörda boende deltagandet som mycket viktigt. Henecke fann även att det bland inblandade aktörer fanns skillnader i synsättet på vad som sågs som "nytta" och "kostnad" (Henecke 2006). Enligt mig

visar detta på att uppfattningen om vad som utgör optimal planering skiljer sig åt, och det är tydligt att debatten vem som har rätt att styra utformningen av rummet inte är slut än.

När det kommer till rätten till staden och stadsplanering och så tillfaller rätten den eller de som formellt och informellt har makten och resurserna att påverka planeringsprocesserna. Teoretikerna pratar om aktörer som planerare, byggherrar, beslutsfattare och berörda medborgare. Vilken rätt och vilka reella möjligheter de olika aktörerna har att påverka det urbana rummet är alltså beroende på både ovan beskrivna politiska och ekonomiska förhållanden samt planeringsideal och -ansats, och på graden av deltagande där deltagande i planeringen förekommer.

2.2 Demokratiförnyelse: medborgarförslag i perspektiv

Många olika typer av försök pågår idag i svenska kommuner för att öka deltagande, delaktighet och inflytande i politiken bland kommuninvånarna, och på så sätt stärka demokratin. Försöken har olika karaktär beroende på lokala förutsättningar men oftast handlar det om enstaka och begränsade projekt. Projekten handlar alltså om demokratiförnyelse då de som sagt är sätt på vilka nya former för demokrati (medverkan och inflytande av invånare) ska kunna utvecklas. Förnyelseprojekten, som forskaren Stig Montin (2007) benämner dem, är inga nya idéer i sig, utan allt sedan början av förra seklet har olika sådana projekt tillkommit för att förbättra medborgarinflytandet. Det som skiljer situationen idag från tidigare är dock att förväntningarna på projekten har ökat (Montin 2007). Även i andra länder, bland andra Storbritannien och Australien, kan denna trend märkas. Sue Brownill (2009) syftar främst på situationen inom området stadsplanering, men menar att de reformer som görs där med syftet att öka allmänhetens engagemang och deltagande är utformade efter samma filosofi som demokratiförnyelsen: strävan efter att uppliva traditionella representativa former av lokalt styre genom att förespråka deltagardemokrati (egen översättning från *participatory democracy*) och, som hon uttrycker det, återställa relationen mellan staten och dess medborgare.

Demokratiförnyelseprojekt kan delas in på olika sätt. Montin gör en indelning efter vart förnyelsen är riktad. Medborgarförslag ligger inom så kallad ”medborgarorienterad förnyelse”, tillsammans med andra direktdemokratiska former såsom folkomröstning och medborgarpaneler (Montin 2007). De kontrasteras mot territoriellt orienterade, funktionellt orienterade projekt eller projekt orienterade mot vissa grupper

Det har i vissa kommuner i många år gjorts försök med ”förslagsrätt för medborgare” vilket kan ses som en föregångare till medborgarförslag. Medborgarförslag i dagens form är sedan 1 juli 2002 frivilligt att införa i Sveriges kommuner och landsting (Montin 2007). I konkreta termer innebär rätten att ställa medborgarförslag att alla personer som är folkbokförda i en kommun eller ett landsting (det inkluderar barn, ungdomar samt utländska medborgare utan lokal rösträtt) har rättigheten att väcka ärenden i dess fullmäktige (Kommunallagen 5 kap. 23, 33 och 64 §§). I linje med demokratiförnyelsens tanke är syftet specifikt med medborgarförslag ”att öka engagemanget i kommunalpolitiska frågor samt att vitalisera fullmäktige och locka fler åhörare” (Montin 2007:157). Demokratins legitimitet förväntas på detta sätt förstärkas, menar Montin.

Förslagen kan skickas in på olika sätt och de blir idag (efter en reform för förenklad hantering av förslagen) hanterade av ansvariga nämnder under fullmäktige. Allmänt får förslagen

gälla vad som helst inom det som kommunen har ansvar för och all dess verksamhet. Detaljerna om former för inskickning och vidare restriktioner för innehållet beslutar däremot den enskilda kommunen om (Montin 2004).

2.3 Tidigare forskning

Deltagandet i medborgarförslag i Sverige

Vad gäller tidigare forskning är det för det första vanligare att akademiska studier av medborgarförslag sker inom det statsvetenskapliga fältet än inom det samhällsgeografiska. Stig Montin, docent i Statskunskap vid Örebro universitet, har i en rapport till Justitiedepartementet (*Vardagens konkreta politik* 2004) gjort en stor kartläggning av inkomna medborgarförslag de första åren efter möjligheten blev införd. Denna ger en bra bakgrundsbild till mitt problemområde, dock är undersökningsperioden flera år tidigare än min. Senare utredningar av liknande omfattning har visat sig vara svåra att hitta. En rad akademiska uppsatser på kandidatnivå och högre har undersökt deltagandet i och hanteringen av medborgarförslag, men geografiskt är dessa uppsatser oftast begränsade till en specifik kommun, varför en samlad bild av hur situationen för medborgarförslag ser ut nationellt idag är svår att få. Montins rapport fungerar hur som helst bra bakgrund till hur utfallet blev efter införandet av möjligheten med medborgarförslag.

För det första, hur vanligt är det att kommuner och landsting har infört möjligheten? Montins utredning (2004) visar att över två tredjedelar av kommunerna och nästan hälften av landstingen hade infört möjligheten vid slutet av 2003. Dessa siffror visar att möjligheten till medborgarförslag har blivit mycket utbredd i landet på bara ett par år.

För det andra, vad gäller deltagandet i medborgarförslag varierar geografiskt sett antalet medborgarförslag som kommit in till fullmäktige i de 94 undersökta kommunerna stort. Allt från 0 till 132 förslag mellan juli 2002 till december 2003 skickades in. I en del kommuner hade det inte inkommit några förslag och medan endast 2 kommuner mottog 100 eller fler förslag skickades det i en stor del av kommunerna in några tiotal förslag under perioden. Även om denna tidsperiod inte är densamma som perioden för min studie nedan, kan siffrorna ändå visa att deltagandet i medborgarförslag har varierat stort, och att möjligheten inte utnyttjas överallt bara för att den finns, vilket Montin påpekar beror på fler faktorer än bara informering om att möjligheten existerar (Ibid.).

För det tredje, vem är det som skickar in medborgarförslag? Vad gäller fördelningen mellan kvinnliga och manliga förslagsställare så varierar den mellan de undersökta kommunerna. I vissa kommuner är majoriteten kvinnor, i andra utgörs den av män. Det som framkommit är dock att skillnaden mellan antalet kvinnliga och manliga förslagsställare oftast är större då majoriteten är män jämfört med när det är en kvinnlig majoritet (Ibid.). Vidare nämner Montin (2007) att till skillnad från tidigare årtionden är de som deltar i medborgarförslag och andra nya demokratiska former oftast personer som är politiskt och socialt resursstarka.

Slutligen, vad gäller innehållet medborgarförslagen, visar Montins rapport att alla förslag som kommit in ditintills, nationellt sett, handlar uteslutande om konkreta vardagspolitiska frågor, och då till största del om olika tekniska frågor och mer specifikt lokala trafikfrågor. Förslagen är

oftast inte av politisk-ideologisk karaktär, utan innehåller istället frågor som Montin benämner servicerelaterade (Montin 2004).

Fallet Botkyrka kommun

Vad gäller fallet Botkyrka kommun så finns viss data tillgänglig. I Montins rapport (2004) visar det sig att deltagandet i medborgarförslag varit relativt högt jämfört med övriga kommuner i Sverige. I december 2003 hade Botkyrka mottagit 50 förslag, vilket var ett högre antal än för de flesta andra kommunerna vid den tidpunkten. Fem år senare beräknades Botkyrka kommun vara den som hade mottagit flest förslag (280 stycken) av alla kommuner sedan möjligheten till medborgarförslag infördes (Göransson 2008).

Men några detaljer om tidigare års förslagsställare och förslagshantering inom Botkyrka är som nämnts ovan inte väldokumenterade, varken när det gäller könsfördelning, geografisk fördelning eller andra aspekter. Vad gäller innehållet i förslagen uppskattas 70-80 % av de inkomna medborgarförslagen varje år gälla frågor som rör Samhällsbyggnadsförvaltningens ansvarsområden (Lindquist 2012). Samhällsbyggnadsförvaltningens ansvar i stort är att planera, bygga och förvalta det fysiska samhället så dit hör förslag med ärenden angående fysisk planering, miljö- och hälsoskydd samt tekniska frågor (Botkyrka kommun 2012:1). Att en klar majoritet av förslagen rör dessa områden, speglar mönstret till viss del för alla kommuners inkomna förslag sammantaget under de första åren där frågor om kommunikationer och fysisk tillgänglighet dominerade. Nu har ju Samhällsbyggnadsförvaltningen ansvar över fler områden än kommunikationer och fysisk tillgänglighet, men likheterna i förslagens karaktär i Botkyrka jämfört med nationellt visar ändå på att Botkyrka inte är något undantag för trenden.

Vidare kan man också säga att förslagsställarna till dessa förslag teoretiskt sett har möjlighet att påverka det fysiska utseendet inom kommunen, vilket kommer diskuteras närmare nedan.

Även om siffran på antalet förslag inkomna till Botkyrka kommun som rör Samhällsbyggnadsförvaltningen endast är ungefärlig, har inte kommunen gjort någon mer exakt beräkning än så (Lindquist 2012). En mer exakt siffra för den aktuella tidsperioden hade varit önskvärt, men slutsatser kommer ändå kunna dras på basis av denna uppskattning och jag kommer därför utgå från att cirka tre fjärdedelar av de inkomna förslagen varje år rör samhällsbyggnadsförvaltningens ansvarsområden i min diskussion. Att det inte finns mer exakta siffror på frågor om dessa bevisar dessutom endast att mer forskning om förslagen i denna kommun behövs.

3. Metod

I detta kapitel presenteras den metod som använts för att besvara frågeställningen. Metoden beskrivs grundligt så att det blir tydligt hur undersökningen blivit genomförd och så att dess starka sidor och möjligheter såväl som svagheter och det som inte är möjligt att ta reda på klargörs. Ett antal metodologiska övervägningar har behövt göras och dessa redogörs för nedan. Frågeställningarnas karaktär styr valet av metod och eftersom frågeställningarna i denna uppsats är av olika karaktärer, tillämpas här därför två olika metoder. Med en kvantitativ metod kan frågeställningar 1-6 och 9 besvaras medan 7 och 8 besvaras med kvalitativ metod. Detta kapitel tar upp metoderna var för sig, därefter följer en beskrivning av materialet som används.

3.1 Metodval - Frågeställningar 1-6 och 9

Ett forskningsämne som medborgarförslag kan angripas på flera sätt. Jag har valt en kvantitativ ansats eftersom de frågeställningar som uppsatsen grundar sig i har en kvantitativ karaktär. Förslag, förslagsställare, beslutstyper och tid är alla kvantifierbara ting och genom att fråga hur många och hur lång tid tillämpas lämpligtvis en kvalitativ metod. Frågeställningarnas karaktär styr därmed valet av metod. Med statistisk analys i form av tillämpning av deskriptiva tekniker kan jag på ett smidigt sätt göra datan överskådlig och jämförbar. Hur jag exakt går till väga följer lägre ner, men med statistisk analys kan syftet om kartläggning av medborgarförslagen på detta sätt uppnås.

Kvantitativ data sällan ger hela bilden av ett fenomen. Med kvalitativa metoder kan större förståelse av till exempel lokala förutsättningar för deltagande/ickedeltagande i medborgarförslag, eller medborgares inställning till att kunna förändra närmiljön undersökas. Detta får dock ses som föremål för vidare studier då typen av frågeställningar styr metodvalet och att det ej finns utrymme i denna typ av uppsats för ytterligare frågeställningar. Mina resultat kommer ändå som sagt kunna utgöra en god grund för ytterligare studier att bygga vidare på.

Eftersom ingen data om medborgarförslag tidigare skapats för Botkyrka kommun finns heller inga uppgifter redan som kan svara på frågeställningarna. Detta betyder att jag måste samla in egen primärdata. Fördelar med att använda primärdata är jag själv kan identifiera de variabler jag undersöker och se till att definitionen av dem gör att de blir jämförbara med andra studier över tid och rum (med till exempel Montins studie (2004) av medborgarförslag för hela landet). Den största nackdelen med att använda primärdata är att studien blir mer tidskrävande än vid användning av till exempel sekundärdata eftersom materialet måste samlas, sorteras och göras överskådligt. Men för att kunna veta något om medborgarförslagen som det är uttryckt i syftet blir användning av primärdata ändå nödvändigt.

Metoden och typen av material innebär vidare att sorteringen av datan måste ske manuellt. Därmed finns det risk för felräkning, fel i observeringen. Särskilt i detta fall när antalet medborgarförslag som är föremål för studien är relativt många är det därför viktigt att jag är ärlig och ser till att vara mycket noggrann med mina observationer.

Jag väljer att undersöka hela populationen av medborgarförslag som inkommit till kommunen mellan åren 2008 och 2010. En klar fördel med att inkludera alla förslag är att det rent statistiskt inte finns någon risk att resultatet av studien skulle vara av slumpen, som i fallet med stickprov där det bör testas för sannolikheten att utfallet blev av ren slump (Flowerdew & Martin 2005). Resultatet kan därför sägas vara representativt för hela populationen och generaliseringar behöver alltså inte göras.

Det är viktigt att vara noga med vad det statistiska resultatet kan och inte kan visa. Den metod och det material som denna studie använder kommer leda fram till en deskriptiv analys, vilket innebär att fördelningen kommer kunna beskrivas och jämföras mellan åren, vilket i sin tur styrs av frågeställningarnas karaktär. Däremot kommer inte *orsaker* till utfallet för de olika variablerna att urskiljas. Det går till exempel att se om fler kvinnor än män får bifall på sina medborgarförslag, men inte vad detta kan bero på. Geografins och olika variablers påverkan på varandra kommer att diskuteras nedan, men för att grundligt undersöka *varför* situationen ser ut som den gör (kausalförhållanden) skulle andra frågeställningar och tekniker krävas, vilket går utanför det syfte och frågeställningar som studien grundar sig i.

Beroende på vilken typ av variabler som undersöks går det att använda olika analystekniker (Ibid.). Några avancerade tekniker tillämpas inte, utan de tekniker som används här är medvetet enkla men samtidigt uttömmande och de räcker därför utmärkt till att besvara frågeställningarna.

De tre följande styckena nedan förklarar hur studien av Botkyrkas inkomna förslag konkret blivit genomförd. För att hålla en bra struktur förklaras genomförandet i tre steg. Som Cloke et al. (2004) beskriver processen är det första steget att identifiera de variabler som ska mätas. Där beskrivs variablerna så att det blir klart vad som mäts och inte mäts. Det andra steget är att samla in den data som behövs samt sortera den. Det sista steget är att analysera datan genom att beskriva och utforska den.

Identifiering av variablerna

För att rama in vilka variabler som ska ingå i studien så utgår jag i från dimension 1 i syftet. Syftet talar om två dimensioner: fördelning av förslagen efter kön och fördelning efter kommunedel, och dessa kommer vidare fungera som struktur med vilken resultatet kan visas på ett överskådligt sätt. De variabler som mäts inom dessa dimensioner är kön, kommunedel, typ av beslut och handläggningstid. Här nedan identifieras variablerna och deras inbördes förhållande till varandra.

Det finns två huvudtyper av variabler, numeriska (som beskrivs av tal) och kategoriska (som beskrivs av kategori-namn) (Burdess 2010). I denna undersökning är *handläggningstid* numerisk, medan de andra tre, *kön*, *kommundel* och *beslutstyp* är kategoriska.

Variablernas data kan förmedla olika mycket information. Numeriska variablers data ger mest information då intervallet mellan olika värden kan avgöras (*interval data*). Datan för kategoriska variabler förmedlar minst information. *Ordinal data* kan delas in i kategorier som går att rangordna medan *nominell data* kan delas in i kategorier men utan inbördes hierarki. Att *handläggningstid* är en numerisk variabel innebär alltså att extremvärdena, samt det mest typiska värdet och spridningen runt det kan räknas ut (normalfördelning). Medan de värden som handläggningstid kan anta är kontinuerliga, är de kategoriska variablernas värden diskreta och kan bara anta specifika värden (Ibid.). För *kön* är de olika kategorierna "kvinna" och "man", för

kommundel är de "Alby", "Fittja", "Hallunda-Norsborg", "Tullinge" och "Tumba-Grödinge" och för *beslutstyp* "bifall", "besvarat" och "avslag". Datan för de kategoriska variablerna kan alltså räknas som nominella och det innebär i sin tur att vissa andra analys-tekniker än de för handläggningstiden kan tillämpas (Flowerdew & Martin 2005).

En problematisk aspekt av variablernas egenskaper som styr vilka slutsatser som kan göras är det som rör variablernas inbördes relation. Som betonat tidigare så syftar inte studien på att undersöka kausaliteten, det vill säga vad som påverkar utfallet för de olika variablerna och vilken variabel som föranleder vilken. Men det utesluter inte att variablerna kan ha kausala samband till varandra på sätt som inte framkommer i min analys. Man kan tänka sig att till exempel beslutstyp på ett strukturellt plan kan influeras av förslagsställarens kön eller var förslagsställaren är bosatt, vilket kan bero på normer, vissa uppfattningar om en plats eller helt andra faktorer, såsom resurs- och tidbrist, som gör att förslagsställare och deras förslag behandlas olika. Trots det går det fortfarande att mäta variablerna och med datan sedan besvara frågeställningarna. Men detta är viktigt att vara medveten om när resultatet analyseras.

En annan viktig poäng som jag vill understryka är att geografiska variationer alltid måste tas hänsyn till vid identifieringen av variabler då relationer mellan variablerna kan variera över rummet (Flowerdew & Martin 2005; Cloke et al. 2004). Studien har tagit hänsyn till geografisk variation genom att dela in kommunens yta i mindre enheter än en, vilket gör att variationer inom kommunen kan kartläggas.

En annan aspekt är "geografisk närhet" som kan antas påverka utfallet för kommunel-dimensionen. Till exempel kan man anta att vissa förslag är influerade av andra förslag som inkommit vid samma tidpunkt då förslagsvis flera grannar eller medlemmar i en lokal förening skickar in individuella förslag om liknande eller samma sak. Sett till kommunens förhållandevis lilla yta får till exempel kommunikation, flyttningar och föreningar med mera över kommunegränserna alltså antas kunna influera resultatet vad gäller geografisk fördelning av förslagen. Dock är detta inget problem i sig utan det är i sammanhanget bara viktigt att uppmärksamma faktumet att det geografiska området spelar roll, särskilt i en geografiskt förankrad undersökning som denna.

Sortering av datan

Eftersom det inte har producerats någon data om medborgarförslagen för 2008-2010 sedan tidigare, har jag behövt gå igenom varje förslag var för sig och skapa min egen data. Variablernas värden sorterar jag in under respektive dimension som i konkreta termer innebär att i den första dimensionen - könsfördelning - observeras könet på förslagsställarna, deras kommuntillhörighet, förslagets handläggningstid samt typ av beslut, per kön. I dimension två - geografisk fördelning - observeras förslagets handläggningstid och typ av beslut, per kommunedel.

Vad gäller svårigheter att avläsa värdena så var det generellt inget problem. (Tolkningssvårigheten för vissa beslut togs upp i definitioner) Det finns dock en liten risk för avläsningsfel av handläggningstiden då tiden måste omräknas och avrundas till hela och halva månader (från datumform). Exaktheten kan också bli lidande på grund av det stora antalet medborgarförslag som under kort tid skulle bearbetas. Det försökte lösas med att kontrollräkna vid minsta osäkerhet så att allt blivit räknat rätt, för att alla värden i största möjliga mån skulle bli rättvisande.

Det finns två typer av förslag som det inte är möjligt att observera alla variabler för och som därför får räknas som bortfall i studien. Den ena typen är de medborgarförslag som har haft status "pågående", att de fortfarande är under handläggning, och den andra är förslag som dragits tillbaka av sin förslagsställare. För dessa kan varken *handläggningstid* eller *beslutstyp* observeras.

Analys

Det sista momentet är själva analysen av datan (Cloke et al. 2004). Syftet med analysen är att sammanfatta väsentlig information samt att göra materialet jämförbart över tid, på ett sådant sätt att frågeställningarna 1-6 kan besvaras, både för enskilda år och de tre åren sammantaget, samt för att kunna jämföras med datan om kommundelarnas inkomster i frågeställning 7. Jag kommer tillämpa deskriptiva tekniker för att i tre delar analysera datan. Jag analyserar dels variabler var för sig (univariat analys), dels variablernas utveckling över tid och dels variabler mot varandra (bivariat analys). Datat presenteras (i avsnittet Resultat) i tabeller och diagram samt karta för tydligheten och jämförbarhetens skull.

Som ett första steg i analysen beräknas *summan* för antalet observationer av respektive variabel för att kunna avgöra det totala antalet totala antalet förslag per år. Därefter är det en bra idé att *standardisera* datan så att olika jämförelser över rum och tid möjliggörs. Det finns olika tekniker att standardisera på, men jag väljer att visa i procentandelar eftersom det är vanligast förekommande och dessutom mycket lätt att ta till sig (Burdess 2010).

För att på ett rättvisande sätt kunna utläsa hur stor del av befolkningen som är förslagsställare, könsmässigt och per kommundel, måste datan också justeras för ojämn könsfördelning och olika stor folkmängd i respektive kommundel, eftersom könsfördelningen och folkmängden inte kan antas vara jämn eller densamma i alla kommundelar. Denna teknik, som kallas "*rate of occurrence*", är en annan standardiseringsteknik och jag använder denna för att resultatet helt enkelt ska bli både mer rättvisande och mer jämförbart över rum och tid. Den räknas ut genom att antalet observationer divideras med antalet i befolkningen och därefter multipliceras med en faktor (förslagsvis 10 000) så att "*rate:n*" hamnar mellan 1 och 100 (Ibid.). Det betyder i detta fall att antalet inkomna förslag, divideras med antalet i befolkningen, antingen antalet kvinnor/män eller en viss kommundel (beroende på dimension), och multipliceras med 10 000 så att antalet förslagsställare kan jämföras mellan könen och kommundelarna.

Jag vill också visa *centralvärden* och *spridning* vilka ger en bra bild av det typiska värdet och därigenom visar centrala tendenser i datan (Eriksson & Wiederheim-Paul 2008). Ett mått som går att använda för alla tre typer av variabler är *typvärde* (även kallat *modal-värde*). Det uttrycker det variabelvärde som förekommer oftast i en fördelning, med andra ord den kategori som har högst frekvens (Burdess 2010). Detta är den enda typen av centralmått som jag kan använda på de nominella variablerna. Fler möjligheter finns för numeriska variabler och jag kan därför för handläggningstiden även räkna ut *genomsnittlig* handläggningstid, *median* samt spridningsmåttet *standardavvikelse* och så kallad "*midspridning*" (Ibid.).

Genomsnitt och median beräknar båda medelvärdet av alla värden, men på två olika sätt som ger två olika perspektiv, varför jag väljer att tillämpa dem båda. Fördelen med genomsnittet är att det är intuitivt och känsligt för alla värden. Medianen å andra sidan blir inte påverkad av eventuella höga extremvärden som genomsnittet blir, och den kan i de fall där enstaka extremvärden drar upp genomsnittet väldigt högt bidra till en mer "jämn" bild av centralvärdet.

Vad gäller spridningsmått, så visar de hur värdena är spridda runt centralvärdet (Burdess 2010). Måtten kan sägas "tillhöra" varsitt centralmått. Standardavvikelsen räknas ut med hjälp av genomsnittet och midspread med hjälp av medianen. Dessa är bra för att jag kan visa hur mycket handläggningstiden varierar kring den mest typiska handläggningstiden. Detta kan givetvis standardavvikelsen ensamt visa, men jag väljer att även använda midspread eftersom även den inte påverkas av höga (och låga) extremvärden. Dessutom måste intressanta värden som *undre kvartilen* - det värde som separerar fjärdedelen av de lägsta värdena från övriga värden - och *övre kvartilen* - det värde som separerar fjärdedelen av de högsta värdena från övriga värden - samt maximum- och minimivärdena, identifieras för midspread, vilka i sig själva kan ge värdefull information om spridningen kring midspread.

När sammanställningen ovan är gjord kan både situationen ett visst år samt utvecklingen för alla tre år sammantaget urskiljas. Då kan jag också ställa den geografiska fördelningen av förslagsställare mot uppgifterna om medelinkomst. Genomsnittlig förvärvsinkomst är variabeln jag väljer för "ekonomiska resurser" då sådan inkomst är en mycket vanligt förekommande ekonomisk resurs för hushåll och en numerisk variabel som går att jämföras statistiskt. Genom en jämförelse mellan de två olika variabelvärdena förslagställare (i form av *rate of occurrence*) och medelinkomst i respektive kommunal del kan eventuell samvariation upptäckas, det vill säga huruvida värdena följer varandra, vilket är intressant för den avslutande diskussionen.

Detta åstadkoms genom att först ranka kommunerna efter flest förslagsställare (*rate of occurrence*) samt högst medelinkomst och därefter jämföra kommunalernas rank med varandra. Eftersom att datan för inkomst är uppdelad på fler kommunal delar än de som denna uppsats utgår ifrån (gäller gränserna för Tumba-Grödinge och Norsborg-Hallunda) så måste ett genomsnitt för inkomsten inom dessa kommunal delar först beräknas. Trots att inkomststatistiken är könsuppdelad är det inte direkt relevant för diskussionen då jag inriktar mig på inkomst i bred bemärkelse. Det gör att ett genomsnitt beräknas även för inkomst för kvinnor och män innan rankingen. Kartan behåller dock separerade staplar för kvinnors och mäns inkomster, för att det ingår i originalkartan.

Genom att använda denna typ av ranking kommer viss information i form av intervallet mellan de olika kommunal delarnas värden att falla bort och inte vara möjliga att se (Burdess 2010). Det går alltså att se att kommuninvånare i en viss kommunal del har högre eller lägre medelinkomst än de i en annan kommunal del, men det går inte att se *hur mycket* högre eller lägre den är. Det är för denna undersökning dock inte nödvändigt att se det exakta avståndet mellan variabelvärdena med tanke på syftet, utan resultatet räcker ändå utmärkt för sitt ändamål.

Tilläggs bör att eventuell samvariation inte nödvändigtvis säger någonting i kausaliteten variablerna emellan. Det vill säga att det inte går att upptäcka eventuella orsakssamband mellan variablerna, vilken variabel som föranleder vilken genom att endast undersöka samvariation. Det betyder i detta fall att det inte går att se huruvida inkomst styr benägenheten att delta i medborgarförslag eller tvärt om.

3.2 Metodval - Frågeställningar 7-8

För att finna svaren på frågeställningarna om verkställigheten av medborgarförslagen tillämpar jag kvalitativ metod i form av en liten enkätundersökning. Frågeställningarna styr valet av metod i det att metoden måste kunna möjliggöra kvalitativa svar, i det här fallet om orsaker och skillnader som inte behöver vara kvantifierbara. Enkätundersökning är en bra metod för att få reda på olika typer av information och passar bra i detta sammanhang då ett flertal personer behöver bli tillfrågade samma, standardiserade, frågor (Flowerdew & Martin 2005). Enkätfrågorna grundar sig i de två frågeställningar som utformats utifrån syftet. För att få svar på frågeställningarna måste målgruppen för enkäten vara personer som arbetat med de specifika förslagen.

Enkäten utförs via telefon, och det finns flera klara fördelar med det. För det första är telefonintervjuer mer dynamiska än vad skriftliga enkäter är via mail med tanke på att jag via telefon kan ställa hjälpfrågor om svaret från respondenten inte skulle vara tillräckligt uttömmande eller om frågan behöver förklaras ytterligare (Ibid.). Svarsfrekvensen kan också tänkas vara högre då målgruppen nås mycket snabbt och smidigt via telefon och det blir lättare att ge sina svar vid direktkontakt. Det innefattar inte heller någon ekonomisk kostnad att ta emot samtal.

Till viss del styr även frågeställningarnas antal och karaktär vilken metod som är lämplig (Ibid.). Då frågeställningarna är endast två stycken med följdfrågor (se "Enkätutformning" nedan) blir inte själva intervjun särskilt lång vilket gör att en enkätundersökning per telefon inte blir för klumpig och långdragen, vilket vore fallet med ett större antal frågor. Telefonintervjuer blir då tids- och kostnadseffektivt. Med den kärnfulla karaktären på frågorna hoppas jag på att respondenten ska känna att hon eller han faktiskt har tid att svara på dem, och uppmuntra till ett desto mer utförligt svar per fråga. Och för att undvika *bias* är jag naturligtvis trevlig, ärlig och ha en öppen och uppmuntrande ton genom hela samtalet (Ibid.).

Urval

Som nämnts ovan består populationen av de 57 bifallna förslag som inkommit till Botkyrka kommun åren 2008-2010. Av dessa görs ett stickprov som blir föremål för undersökningen. På grund av mitt metodval och även det begränsade tidsutrymmet är det med mina frågeställningar nämligen inte möjligt att undersöka alla kommunens bifallna förslag. Syftet preciserar inte omfattningen på medborgarförslag som ska undersökas så jag väljer att stickprovet ska bestå av 9 stycken förslag. Det är ett hanterbart antal med tanke på både metod och tidsåtgång. Antalet utgör lite mer än en sjättedel av hela populationen och det räcker väl för syftet med dessa frågeställningar.

De bifallna förslagen ska inte undersökas mot någon speciell variabel. Det betyder att inga särskilda urvalskriterier måste tas i beaktning när urvalet görs. Ett randomiserat urval skulle kunna göras från en grupp med alla bifallna förslag i. Men för att kunna garantera en viss tidsmässig spridning av förslagen och därmed se till så att förslag från hela perioden (alla tre år) blir representerade i urvalet, lägger jag till ett skiljekriterium i form av tid, det vill säga de tre åren för de inkomna förslagen. Det gör att tre förslag dras från respektive år. På så sätt blir det en viss spridning av dem.

En viktig aspekt är dock att eftersom bifallna förslag per år inte är lika många alla tre år (21 st år 2008, 19 st år 2009 samt 17 st år 2010) kommer urvalet att vara disproportionellt mot antalet förslag per år. Det betyder att förslag inkomna de två senaste åren har en lite större sannolikhet än de inkomna 2008 att bli dragna. Men denna skillnad i sannolikhet är av relativt liten betydelse, varför jag ignorerar den. Dels eftersom antalet inkomna förslag inte skiljer sig anmärkningsvärt mellan åren och dels eftersom syftet inte uttrycker några specifika förslag som ska undersökas. Dessutom är en indelning per år i min mening bara till hjälp för att strukturera materialet och som sagt ge ett mervärde till min analys.

Hur jag konkret genomför urvalet är genom tre stycken så kallade randomiserade urval (*simple random sample*), ett för varje urvalsgrupp. Först listas alla bifallna förslag i rätt urvalsgrupp och sedan dras tre förslag från var och en av grupperna. Urvalet sker således så att alla i förslag inom urvalsgruppen har exakt lika stor sannolikhet att dras och så kallad *sample bias* kan undvikas (Flowerdew & Martin 2005).

När det gäller stickprov finns det slutligen ett specifikt problem. Ju mindre stickprovet är, det vill säga ju mindre del det utgör av den totala populationen, desto mindre är sannolikheten att resultatet för stickprovet typiskt för hela populationen. En dryg sjättedel av populationen är ett inte jättestort stickprov, varför detta problem inte kan ignoreras. Lösningen blir att jag måste vara försiktig med vilka slutsatser jag kan göra och inte göra med mitt resultat. Det är inga problem att göra slutsatser för de medborgarförslag som har undersökts och för dessa förslag kan jag ge en samlad bild och besvara frågeställningarna. Men det är omöjligt för mig att generalisera resultaten till alla förslag i populationen. Det är bara viktigt att understryka att det jag kan säga om mitt stickprov inte nödvändigtvis måste stämma för alla bifallna förslag.

Stickprovets omfattning styr alltså i det här fallet till viss del vad jag kan komma fram till i min undersökning. Det som också styr mina slutsatser är materialets karaktär. De enskilda förslagen måste nämligen ses som unika och det betyder att en helhetsbild av alla bifallna förslag är omöjlig att få. En generalisering av stickprovets resultat till alla förslag är också ur detta perspektiv inte möjligt.

Enkätutformning

Utifrån de frågeställningar som är ställda ovan formuleras enkätfrågorna:

1. *Har förslaget verkställts?*

(Om nej:) Vad beror det på?

2. *(Om förslaget blivit verkställt) Stämmer resultatet helt överens med förslaget? Eller finns det något i resultatet som skiljer sig från vad förslaget från början önskade, vad i så fall?*

Frågorna är formulerade så neutralt som möjligt i betydelsen att de inte ska vara ledande eller laddade på något sätt, vilket också kan orsaka *bias* (Flowerdew & Martin 2005). Det ges heller inga på förhand satta alternativ/kategorier för orsaker (i frågeställning 7) eller för möjliga skillnader i resultatet (i fråga 8) vilket riskerar att tvinga svaret till en viss formulering, utan intervjun ska på så sätt ge ett så fritt svar som möjligt. Dock är inte frågorna så avancerade eller känsliga, så besvarandet av frågan väntas inte bli svårt bara jag får tag på rätt handläggare.

Efterarbete och analys

Enkätsvaren sammanställs och sorteras under rätt frågeställning. I de fall det visar sig vara många av förslagen som inte har verkställs och/eller att verkställandet inte motsvarat det förslaget önskade, måste de kvalitativa svaren standardiseras för att lättare kunna säga något om dem (Ibid.). För att bättre förstå och tolka resultatet i dessa fall, görs inför presentationen av resultatet en sammanställning av det förslagsställarna föreslår i förslagen.

3.3 Material

Materialet som studien grundar sig i är främst det material som finns i Botkyrka kommuns egna register av inkomna medborgarförslag. Förutom de fördelar med att samla in datan på egen hand som presenteras under "Identifiering av variablerna" så är det också en styrka eftersom att siffrorna kan antas vara helt rättvisande, det vill säga inte manipulerade på något vis. Detta eftersom materialet hämtas från samma plats där det lagras och därför inte har påverkats av några mellanhänder.

Det material som används är dels medborgarförslagen själva, där uppgifter om förslagsställarens namn och bostadsort finns och dels kommunfullmäktiges beslutsprotokoll, samt dels datum för inkommet förslag och beslut hämtas. Allt detta hämtas från kommunens diariesystem LEX. Det individuella diarienumret som varje förslag (eller grupp av förslag i de fall fler förslag handlar om samma ärende) har, gör att det är enkelt mig och andra att gå tillbaka och titta att uppgifterna stämmer.

Trots att inga mellanhänder finns som kan ha manipulerat materialet på det ena eller andra sättet, kräver framställningen av eget primärmaterial icke desto mindre stor noggrannhet och kontroll. Jag tvivlar inte på min förmåga att ha kontroll, vara noggrann och ärlig i mitt arbete, men eftersom det är mycket material att gå igenom på kort tid är jag som sagt medveten om att det kan förekomma små felnoteringar i datan jag får fram. Det påverkar tyvärr exaktheten. Men det kommer å andra sidan inte hindra slutsatser om helhetsbilden och övergripande trender då antalet förslag är relativt stort och att det är just helheten och trender studien syftar till att se. Slutligen måste materialet anses vara tillförlitligt då alla kommunens inkomna medborgarförslag lagras i LEX för handläggning och att kommunen enligt lag måste handlägga alla inkomna medborgarförslag.

De bifallna förslagen från samma period utgör underlaget för att undersöka verkställandet av förslag. Det faller sig naturligt då de är originalkällan till informationen som behövs samt att de kan ge en bild av vad förslagsställarna önskar. Dessutom fungerar de som vägledare fram till de anställda personer som arbetat med dem och har mest information om verkställandet, handläggarna. Handläggarna är de som blir målgruppen för enkätundersökningen då förslagen själva inte kan besvara frågeställningarna. Med handläggare syftas här på den person på kommunen som kan ge ett tillfredsställande svar på båda enkätens frågor om ett enskilt förslag. Dessutom har en telefonintervju med förslagets handläggare fördelen att få frågorna besvarade utifrån praktisk verklighet som kan ge uppdaterad information, i jämförelse med till exempel en undersökning av skriftliga dokument.

Vid identifieringen av lämpliga handläggare att intervjua har jag haft Olov Lindquist på Samhällsbyggnadsförvaltningen till hjälp. Han har fungerat som min så kallade *gatekeeper* genom att han försett mig med en handläggare att kontakta (telefonnummer och emailadress) för varje medborgarförslag som ingår i stickprovet. I de fall det visade sig vara någon annan person än den handläggare jag först fått på min lista som bättre kan svara på frågorna om ett visst förslag, har jag använt mig av *snöbollsmetoden*. Svaret från personen som kan ge ett tillfredsställande svar på båda enkätens frågor och följdfrågor kommer då ensamt gälla som svar.

Ytterligare två källor har använts som material (som sekundärmaterial). Den ena är Botkyrkas kommuns databas "OmrådesDataSystemet (ODS) - Statistik om Botkyrka" (2011), där uppgifter om kommunens befolkning för de aktuella åren har hämtats. Databasen innehåller lättillgänglig och lättöverskådlig data uppdelad per kön och kommundel vilket behövs när min data ska justeras för ojämn köns- befolkningsfördelning (vid beräkning av *rate of occurrence*). Materialet kan anses tillförlitligt och ha en hög grad av reliabilitet då databasen har utvecklats av Utrednings- och statistikkontoret (USK) inom Stockholms stad och tillhandahålls idag av Botkyrka kommun, via kommunens hemsida. Och eftersom att befolkningsstatistiken grundar sig på samma definitioner av kommundelarna som gäller för denna undersökning kan materialet utan problem användas för hela undersökningsperioden. En ytterligare fördel med denna databas är att befolkningsmängden finns angiven för varje år och alla områden, vilket gör att uppskattningar av befolkning inte behöver göras, utan uträkningarna kan bli exakta.

Den andra ytterligare källan är Stockholms läns landstings databas. Där finns data över medelinkomsten i länets alla kommuner, däribland Botkyrkas. Siffrorna är från mätningar år 2008 vilket är tidpunkten för den senaste mätningen. Då senare siffror inte går att finna kan inte situationen för de två påföljande åren inte visas exakt. Men eftersom att syftet med dessa data främst är att se hur situationen generellt ser ut vad gäller medelinkomst i de olika områdena, och att läget antas inte förändras i någon extrem riktning på endast de två följande åren, fungerar detta material ändå bra för ändamålet. Ett problem med datan är att den är uppdelad på fler kommundelar än de som denna uppsats utgår ifrån (gäller gränserna för Tumba-Grödinge och Norsborg-Hallunda). Men genom att ha till fått tillgång till datan som diagrammen på kartan är skapade utifrån, kan ett genomsnitt av inkomsten inom dessa kommundelar beräknas. Därför kan jag ändå använda denna karta. Liksom föregående källa kan materialet ses som tillförlitligt då det kommer från en offentlig institution.

4. Empiri

I denna uppsatsdel presenteras resultat och analys av det bearbetade empiriska materialet. Med hjälp av all insamlad data besvaras frågeställningarna 1 till 9. Datan som har genomgått den statistiska analysen och utgör resultatet presenteras under respektive frågeställningsrubrik. Varje frågeställning besvaras i den ordning de är ställda i under punkt 1.3 i inledningsdelen, inom respektive avdelning (A, B eller C). Resultaten för de tre åren presenteras år för år under samma frågeställningsrubrik för att den stora mängden data ska bli så lättöverskådlig som möjligt.

Resultatet presenteras i punkt 4.1 i tabell- och diagramform. Den analys som följer i punkt 4.2 skiljer sig från den statistiska analysen, här är syftet att analysera resultatets innebörd och att finna eventuella trender.

4.1 Resultat

Tabellerna och diagrammen nedan är designade så att de ska tala för sig själva så mycket som möjligt. Förklaringar och kommentarer om utmärkande observationer kommer dock också göras i den löpande texten. Den mest kärnfulla informationen presenteras här. Kompletterande tabeller med all den data jag samlat in återfinns att i Appendix i Botkyrka kommuns rapport om medborgarförslag, se Jansson (2012) i källförteckningen.

A: Hur ser deltagandet av medborgarförslag ut och hur hanteras de?

1. Hur många av förslagsställarna är kvinnor respektive män?

Tabellen nedan visar hur många förslagsställare som inkommit till kommunen per år, både i antal, procent och *rate of occurrence*. Det totala antalet inkomna medborgarförslag 2008 är 103. De två följande åren är det 81 förslag som inkommit per år, vilket är 22 förslag färre än 2008 (*Tabell 1.1, Tabell 1.2 och Tabell 1.3*).

Medan det i genomsnitt var 13 på 10 000 som skickat in förslag år 2008 minskades den siffran till 10 på 10 000 till de två följande åren. Vad gäller könsfördelningen bland förslagsställarna har det skiftat från att år 2008 varit en liten majoritet av manliga förslagsställare till att gå över till att de två senare åren vara en majoritet av kvinnor. Också här ger *rate of occurrence* den mest rättvisande bilden eftersom den, (som förklarats under Metod), justerar för olika antal kvinnor och män i befolkningen. Störst skillnad mellan antalet kvinnliga och manliga förslagsställare är det 2010 då nästan dubbelt så många kvinnor än män som skickade in förslag. Per 10 000 invånare utgjordes förslagsställarna det året av 13 kvinnor och 7 män.

Tabell 1.1: Inkomna medborgarförslag 2008

	Antal	Procent	Rate of occurrence ¹
Kvinnor	46	45	12
Män	57	55	14
Totalt	103	100	13

¹ Antalet förslagsställare per 10 000 invånare

Källa: Botkyrka kommun 2011, egen bearbetning av rådata

Tabell 1.2: Inkomna medborgarförslag 2009

	Antal	Procent	Rate of occurrence ¹
Kvinnor	44	54	11
Män	37	46	9
Totalt	81	100	10

Källa: Botkyrka kommun 2011, egen bearbetning av rådata

Tabell 1.3: Inkomna medborgarförslag 2010

	Antal	Procent	Rate of occurrence ¹
Kvinnor	52	64	13
Män	29	36	7
Totalt	81	100	10

Källa: Botkyrka kommun 2011, egen bearbetning av rådata

Det vi ser är alltså en minskning av antalet förslag från 2008 till 2010. Trots att det inte ingick i denna del av studien att undersöka hur vad förslagen handlade om kunde jag ändå inte undgå att observera att inte mindre än 27 förslag inkommit vid samma tidpunkt år 2008 som handlade om samma ärende. Det finns säkerligen andra inkomna förslag under de tre åren som handlar om en gemensam fråga, men inte i samma höga antal. Hur ”förslagställare” definieras påverkar detta utfall, men med detta vill jag här endast uppmärksamma att så är fallet och att det märks på vissa ställen i statistiken. Exklusive de 27 förslagen skulle antalet inkomna förslag 2008 ligga på en mycket jämnare nivå med 2009 och 2010. Räknat på detta vis skulle skillnaden vara mycket liten, vilket i sin tur innebär att ingen uppåt- eller nedåtgående trend över tid kan utrönas, sett till både antal och *rate of occurrence*.

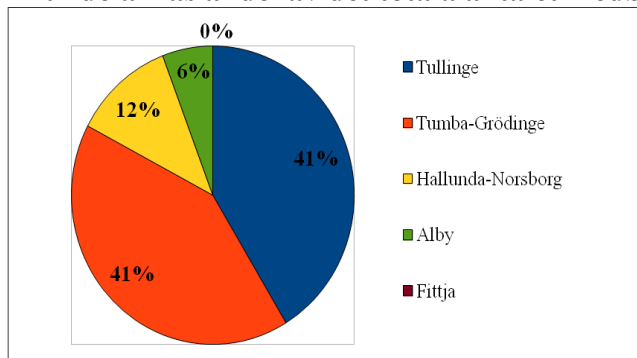
Vad gäller majoriteten av kvinnliga förslagsställare 2009 och 2010 är det för tidigt att uttala sig om det rör sig om tillfälligheter eller en möjlig trend. Det är för kommande undersökningar att titta vidare på.

Slutligen har jag inte kunnat undgå att notera att samma namn återkommer i flera förslag, även om detta inte är något som kan visas med hjälp av mina frågeställningar. Det visar på att det inte är vem som helst inom en kommundel, eller kommunen som helhet, som skickar in förslag. Det gör att färre personer än de som *rate of occurrence* visar, egentligen är förslagsställare.

2. Vilken kommun del kommer förslagsställarna ifrån?

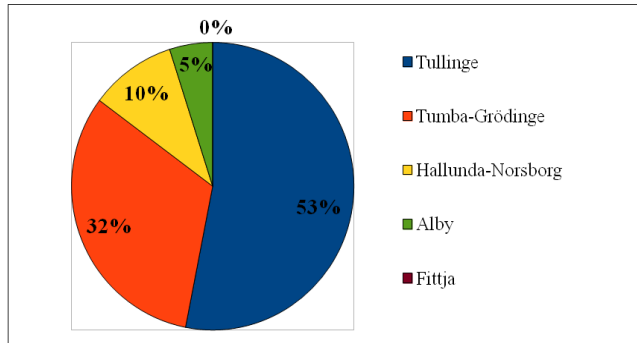
Innan fördelningen av förslagsställarna visas könsuppdelat vill jag visa hur den geografiska fördelningen av förslagen sett ut för alla förslag tillsammans. Det gör jag genom cirkeldiagram som visar hur många procent av förslagsställarna som kom från respektive kommun. Flest förslagsställare kommer genomgående för alla tre år från Tullinge och Tumba-Grödinge. Åren 2009 och 2010 kom över hälften av förslagen från förslagsställare bosatta i Tullinge, vilket är en anmärkningsvärt stor andel (*Diagram 2.1, 2.2 och 2.3*).

Diagram 2.1: Kommunernas andel av det totala antalet medborgarförslag 2008

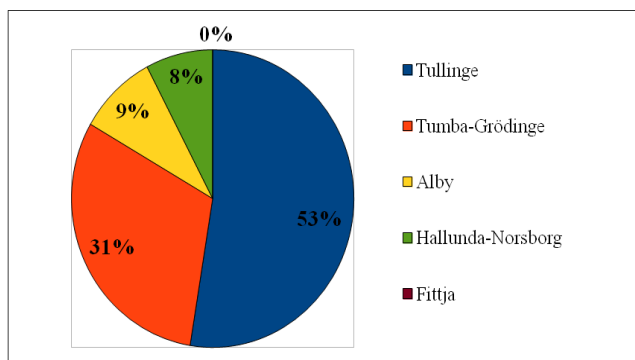
Källa: Botkyrka kommun 2011, egen bearbetning av rådata

Diagram 2.2: Kommunernas andel av det totala antalet medborgarförslag 2009

Källa: Botkyrka kommun 2011, egen bearbetning av rådata

Diagram 2.3: **Kommundelarnas andel av det totala antalet medborgarförslag 2010**

Källa: Botkyrka kommun 2011, egen bearbetning av rådata

Viktigt att notera är att Fittja är en kommundel som inte haft några förslagsställare alls, under något av åren. Fittja är den kommundel som har minst antal invånare, men även med hänsyn till *rate of occurrence* är det alltså ett faktum att noll förslag kommit in från Fittja. Statistiskt medför detta att många analystekniker inte går att utföra för Fittja, varför inget värde går att visa för kommundelen i vissa tabeller nedan. Inte heller kommer några värden för Fittja visas i diagram. Jag väljer dock att ha med Fittja som post i diagrammen ändå eftersom att antalet noll förslag/förslagsställare är intressant i sig självt. Dessutom är det viktigt att Fittja står med så att kommundelen inte glöms bort då man skapar sig en helhetsbild av fördelningen av kommunens medborgarförslag. (För mer information om fördelningen hänvisas läsaren till Appendix där de absoluta talen återfinns i *Tabell 2.1, 2.2 och 2.3.*)

För att få en rättvisande bild av antalet förslagsställare, så kan *rate of occurrence* visa att drygt dubbelt så många förslagsställare kommer från Tullinge jämfört med Tumba-Grödinge 2008 (*Tabell 2.4*). Hallunda-Norsborg och Alby har färre förslagsställare per 10 000 invånare än Tumba-Grödinge. För 2009 har antalet förslagsställare från Tumba-Grödinge sjunkit något medan antalet i de andra kommundelarna ligger kvar på ungefär samma siffra. Ungefär samma situation gäller för 2010 och därmed utmärker sig Tullinge med att genomgående stå för fler förslagsställare än de andra kommundelarna tillsammans.

Tabell 2.4: Rate of occurrence
Antalet förslagsställare per 10 000 invånare

	2008	2009	2010
Alby	5	3	6
Fittja	-	-	-
Hallunda-Norsborg	6	4	3
Tullinge	28	27	25
Tumba-Grödinge	16	10	9

Källa: Botkyrka kommun 2011, egen bearbetning av rådata

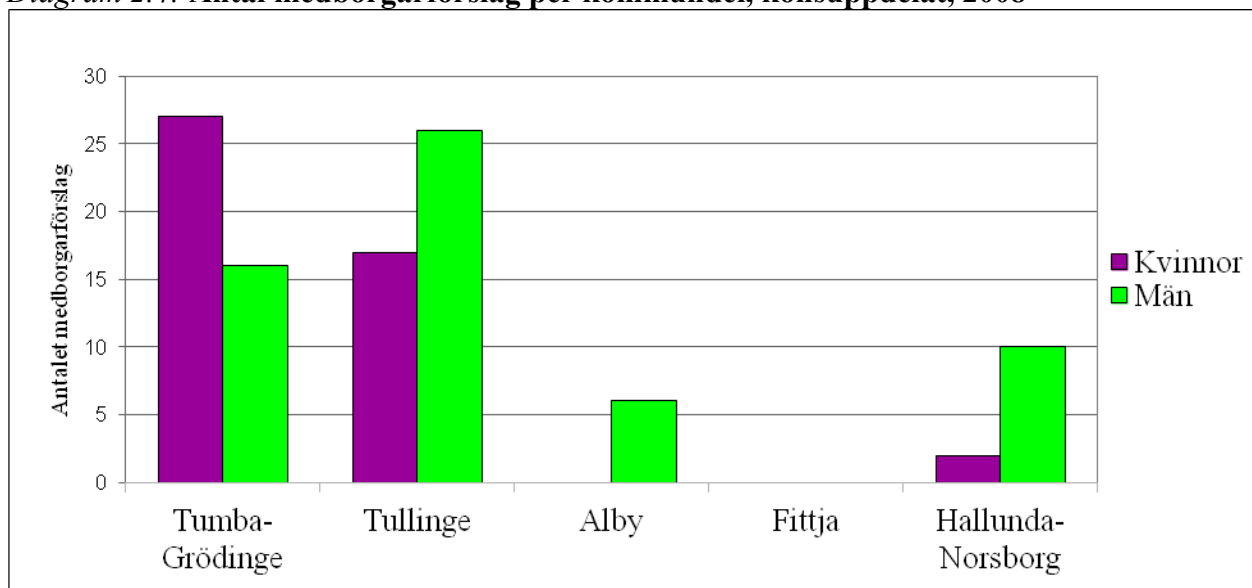
Detta ger en mycket tydlig och intressant bild av var *inom* kommunen som förslagsställarna kommer ifrån. Fördelningen är alltså långt ifrån jämn mellan kommundelarna, skillnaderna tenderar dessutom under de tre åren istället att fördjupas. Särskilt intressant är det att det inte är en enda förslagsställare från Fittja något av de tre åren.

Som nämnts ovan är det inget som säger att deltagande i medborgarförslag är alldeles jämnt mellan kvinnor och män heller i alla kommundelar. För att kartlägga skillnader mellan könen har jag skapat könsuppdelad statistik för fördelningen av förslagen. De tre följande diagrammen visar hur många förslag från respektive kommundel som inskickats av kvinnliga respektive manliga förslagsställare.

Flest kvinnliga förslagsställare, 27 st, kommer från Tumba-Grödinge året 2008, där är gapet mellan antalet kvinnliga och manliga förslagsställare också störst, kvinnorna skickade in 11 förslag fler än männen. Flest manliga förslagsställare var det samma år i Tullinge, med 26 st förslagsställare, där gapet var på 9 förslag (*Diagram 2.4*).

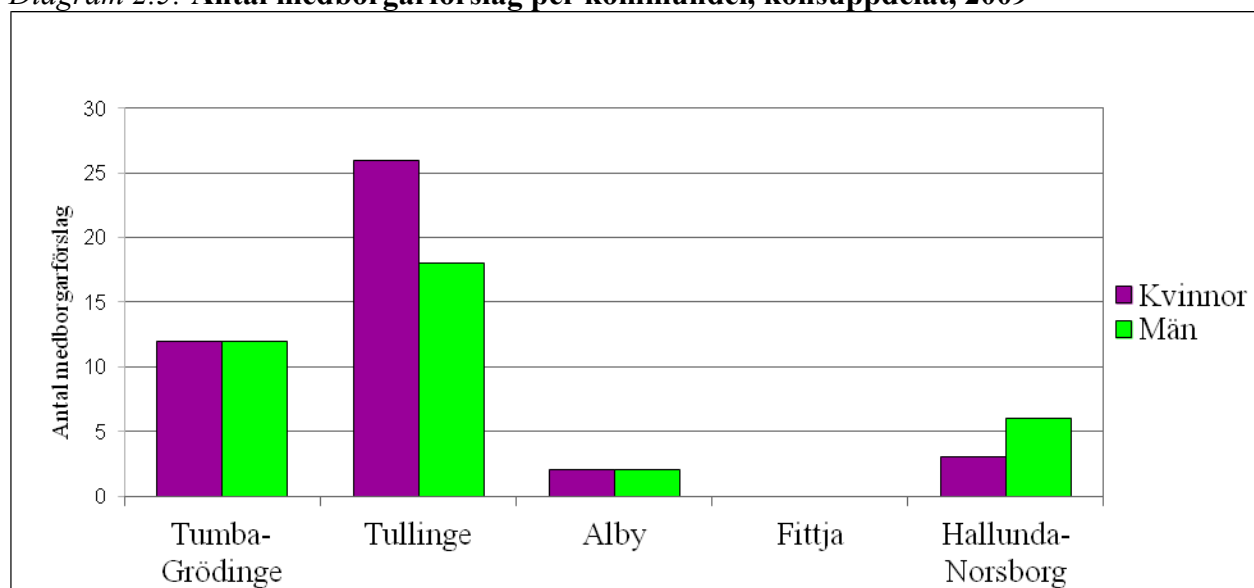
Det som kan konstateras om könsfördelningen, det vill säga hur stort antalet kvinnliga förslagsställare är jämfört med antalet manliga förslagsställare, är att den klart varierar mellan kommundel och år. Skillnaden i antalet kvinnliga och manliga förslagsställare är inte systematiskt större eller mindre i en viss kommundel över tid. År 2008 har Tullinge, Alby och Hallunda-Norsborg en majoritet av manliga förslagsställare medan det 2009 är en jämn könsfördelning mellan kvinnor och män i Tumba-Grödinge och Alby (*Diagram 2.4* och *2.5*). År 2010 är kvinnliga förslagsställare i majoritet i alla kommundelar (*Diagram 2.6*). Könsfördelningen varierar alltså oregelbundet, vilket gör att det inte går att utröna några trender för de tre åren.

Diagram 2.4: Antal medborgarförslag per kommundel, könsuppdelat, 2008

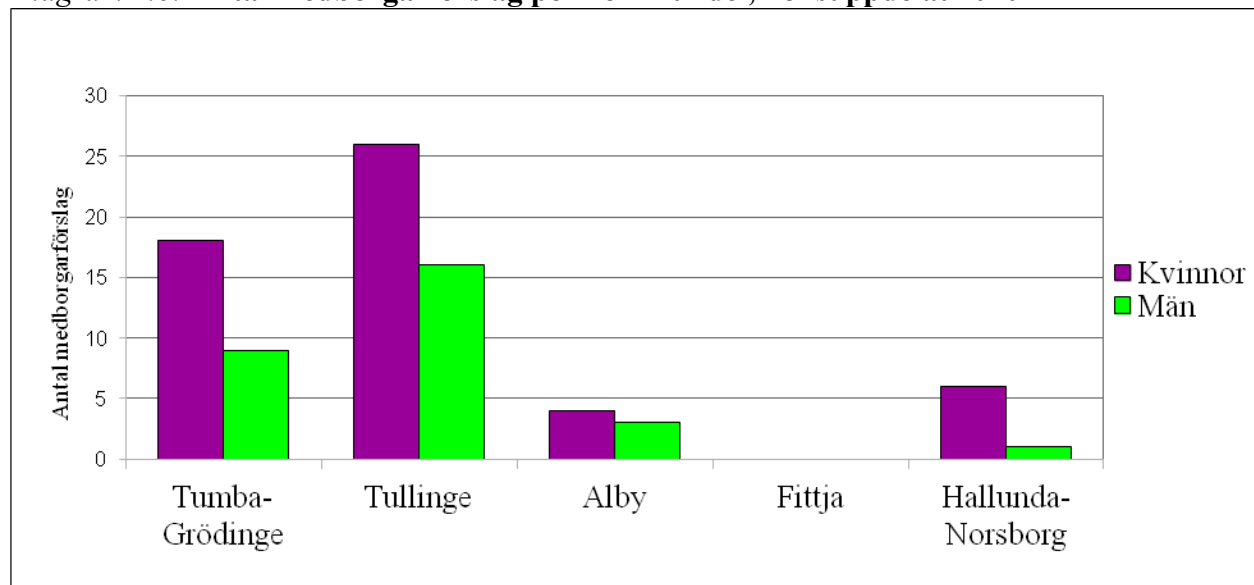
Källa: Botkyrka kommun 2011, egen bearbetning av rådata

Diagram 2.5: Antal medborgarförslag per kommunedel, könsuppdelat, 2009

Källa: Botkyrka kommun 2011, egen bearbetning av rådata

Diagram 2.6: Antal medborgarförslag per kommunedel, könsuppdelat 2010

Källa: Botkyrka kommun 2011, egen bearbetning av rådata

En följd av att antalet förslagsställare i vissa kommundelar är lågt (till exempel Tumba-Grödinge) blir att relativa skillnaden i diagrammen mellan kvinnor och män visas som mycket större än vad den skulle göra om antalet förslagsställare skulle vara större. Det betyder att skillnaden kan se mer dramatisk ut än vad den egentligen är.

Utifrån *rate of occurrence* under frågeställning 1 vet vi att könsfördelningen bland förslagsställarna år 2010 utgjordes av en markant kvinnlig majoritet, vilket kan förklara den för detta år genomgående ojämna könsfördelning sett i absoluta tal.

3. Hur många av medborgarförslagen har fått beslutet *Bifall*, *Avslag* respektive *Besvarat*, per kvinnor och män?

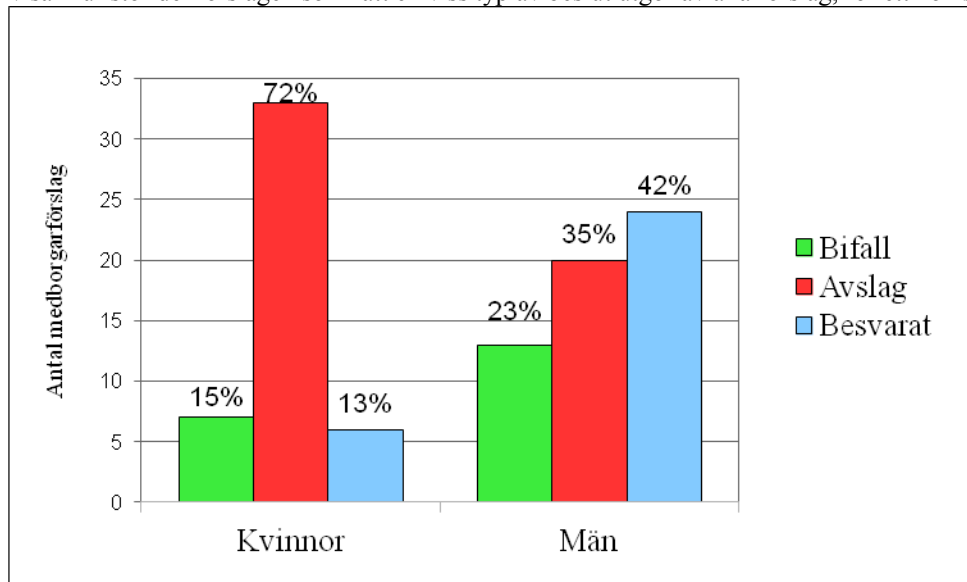
För att besvara frågeställningen så visas både absoluta och relativa siffror i diagram nedan. Diagrammen visar antalet förslag som har fått ett visst beslut. Procenten ovanför staplarna visar hur många förslag som fått ett visst beslut i relation till de två andra typerna av beslut, för ett kön separat. Det är meningen att procenten ska underlätta dels jämförelser mellan de olika beslutstyperna för ett kön i taget, och dels jämförelser mellan kvinnors och mäns olika förslag med samma typ av beslut. (Samma princip gäller också för frågeställning 5, där procenten ska underlätta jämförelser mellan beslutstypernas fördelning i en kommun i separat, samt jämförelser mellan kommundelarnas olika förslag med samma beslut).

För en sammanställning av förslagens beslut i tabellform för varje år se Appendix, *Tabell 3.1*, *3.2* och *3.3* i Botkyrkas rapport om medborgarförslag (bilagan).

Antalet förslag som har fått ett visst beslut varierar generellt sett mycket mellan åren och könen. Det mest förekommande beslutet är dock *besvarat*, sett till alla tre årens typvärden tillsammans. De vanligaste besluten år 2008 är *avslag* för kvinnor och *besvarat* för män (*Diagram 3.1*). För 2009 och 2010 är det vanligaste beslutet *besvarat*, för båda könen (*Diagram 3.2* och *Diagram 3.3*).

Diagram 3.1: Typ av beslut per kön 2008

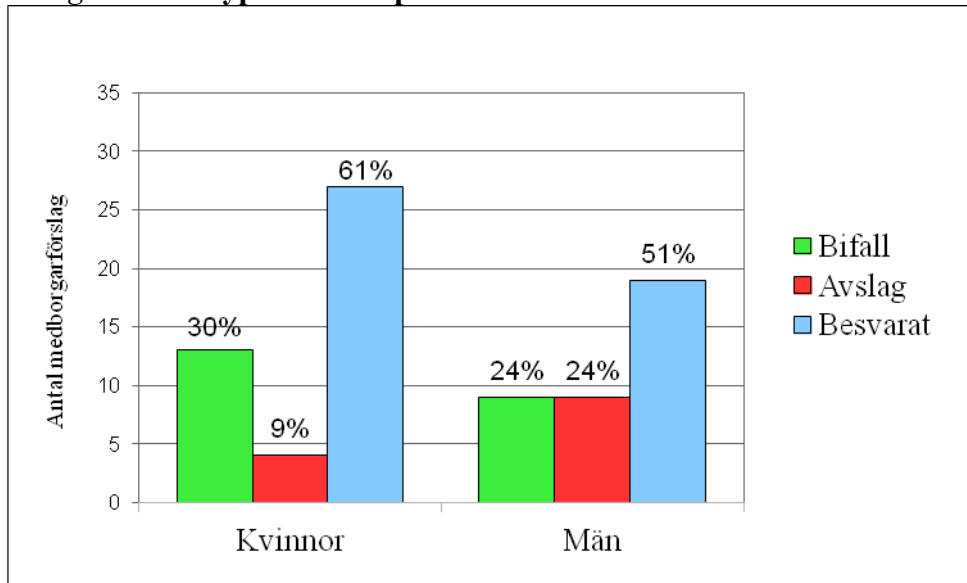
Procenttalen visar hur stor del förslagen som fått en viss typ av beslut utgör av alla förslag, för ett kön separat

Källa: Botkyrka kommun 2011, egen bearbetning av rådata

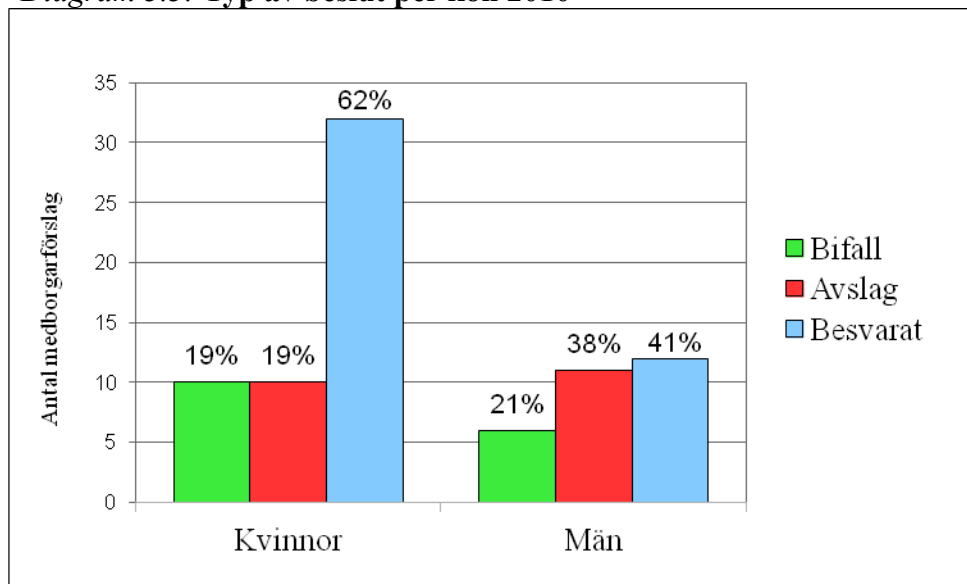
En bidragande del till den relativt stora andelen av avslag för kvinnor 2008 är att en stor grupp förslagsställare detta år, vilken till största delen bestod av kvinnor (22 st), skickade in varsina förslag samtidigt om samma ärende och därmed också fick samma beslut - *avslag*. Detta blir som sagt väl synligt både här i *Diagram 3.1*.

Diagram 3.2: Typ av beslut per kön 2009

Källa: Botkyrka kommun 2011, egen bearbetning av rådata

Diagram 3.3: Typ av beslut per kön 2010

Källa: Botkyrka kommun 2011, egen bearbetning av rådata

Vad gäller trender för kvinnors och mäns medborgarförslag följer besluten för mäns förslag ett mönster för varje år, vilket inte är fallet för kvinnornas förslag. Trenden för mäns förslag

är över de tre åren att flest får *besvarat*, färre får *avslag* och den minsta gruppen får *bifall*. Av kvinnornas förslag varierar storleksordningen för varje år. Vad gäller antalet bifallna förslag för hela perioden har drygt en femtedel av förslagen fått bifall, och skillnaden är mycket liten mellan könen.

4. Hur lång är handläggningstiden för medborgarförslagen per kvinnor och män?

I och med att handläggningstiden är en numerisk variabel går det att använda fler analystekniker på handläggningstiden jämfört med de kategoriska variablerna. Det resulterar i en rad intressanta värden som jag dels visualiserar i stapeldiagram nedan och återfinns överskådligt i tabeller i Appendix (i Botkyrkas rapport om medborgarförslag, bilagan). Där finns all information kring handläggningstiden samlad, här finns endast plats för det mest utmärkande i den.

Diagrammen nedan visar hur många månader handläggningen tog för förslagen inkomna under ett år, uppdelat på kön. Skalan på x-axeln låter jag stanna på 18 månader av dels läsbarhetsskäl då de allra flesta värden ligger inom den skalan och att extremvärdena (över 18 månader) skulle göra staplarna alltför små och plottriga för att kunna läsas av på ett lätt och smidigt sätt. Dels får skalan sluta på 18 månader på grund av jämförbarhetsskäl, om skalan är ungefär lika stor för alla år som undersöks blir diagrammen visuellt mer jämförbara med varandra. Alla handläggningstider som överstiger 18 månader kommer hursomhelst givetvis att tas upp i den löpande texten.

Det är värt att förtydliga att handläggningstiden i verkligheten påverkas av praktiska omständigheter. Utifrån definitionen av handläggningstid så avgörs handläggningstiden av tidpunkten för registrering i kommunens diarieföringssystem. Med tanke på att förslagen endast kan bli registrerade som inkomna under arbetstid samt att fullmäktigemöten där beslut om förslagen officiellt presenteras inträffar med ett särskilt intervall och dessutom har sommaruppehåll under två månader, kan inte skalan för handläggningstiden (såsom den definieras i denna uppsats) sägas vara helt kontinuerlig och det påverkar ju den slutgiltiga handläggningstiden som visas i tabeller och diagram.

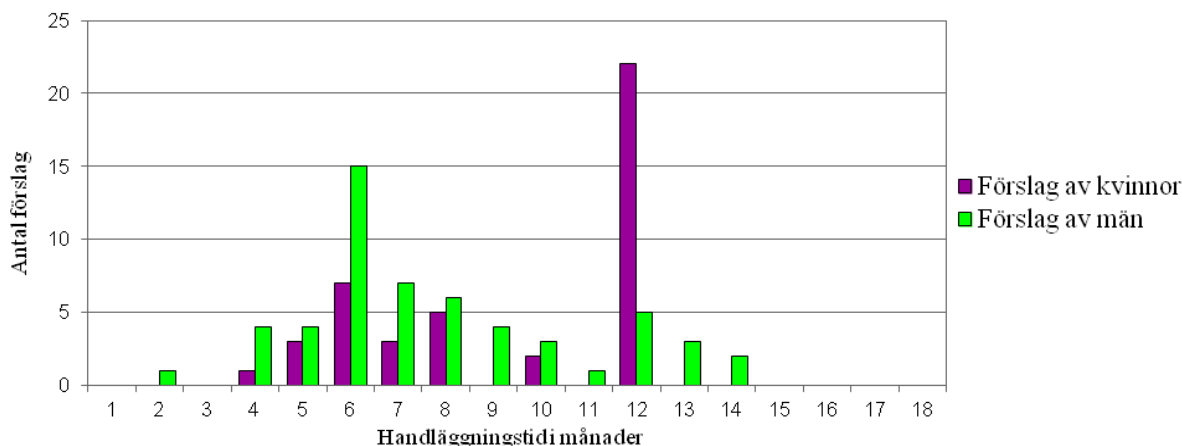
Gemensamt för alla tre år är att handläggningstiden följer en slags normalfördelningskurva där medianen för kvinnor och män sammantaget ligger mellan 6 månader och 12 månader. Fördelningen är dock inte helt symmetriskt distribuerad, det vill säga att det inte är lika många förslag som har kortare handläggningstid än typvärdet som har längre handläggningstid. På grund av vissa höga maximumvärden, som visar den längsta handläggningstiden, skiljer sig genomsnittet från medianen på vissa ställen (se Appendix, *Tabell 4.1*).

För 2008 är genomsnittet för handläggningstiden 10 månader för kvinnornas förslag och 7 månader för männens. Handläggningstiden för kvinnor detta år ligger på ett högre medel än de två kommande åren (Appendix, *Tabell 4.1*). Att handläggningstiden är så pass hög för kvinnors förslag kan bero på den grupp av förslag som blev inskickade samtidigt av ett stort antal kvinnor som alla hade en handläggningstid på 11,5 månader. Det får uttryck i diagrammet som den höga lila stapeln på 12 månader på skalan (*Diagram 4.1*).

Genomsnittlig handläggningstid de två senare åren kretsar kring 7 månader för förslag av båda könen. Vad gäller spridningen runt centralmåtten är den större för kvinnor 2008 och 2010, och större för män 2009. Sett till standardavvikelsen har den spridningen minskat för varje år för båda könen.

Vad gäller handläggningstider som överstiger 18 månader så är det ett antal förslag de första två åren som står för dessa, medan det sista året utmärker sig med att inte ha något förslag med över 14 månader i handläggningstid. 2008 finns det tre förslag som har en handläggningstid som är längre än 18 mån och därför inte syns i diagrammet nedan. Två förslag av kvinnor hade tiden 23 respektive 24,5 månader och ett förslag av en man hade 31 månader. 2009 har det tagit över ett och ett halvt år för två förslag ett förslag av en kvinna med 20 månader och ett av en man med 24 månader. 2010 hade dock inget förslag över 14 månader i handläggningstid.

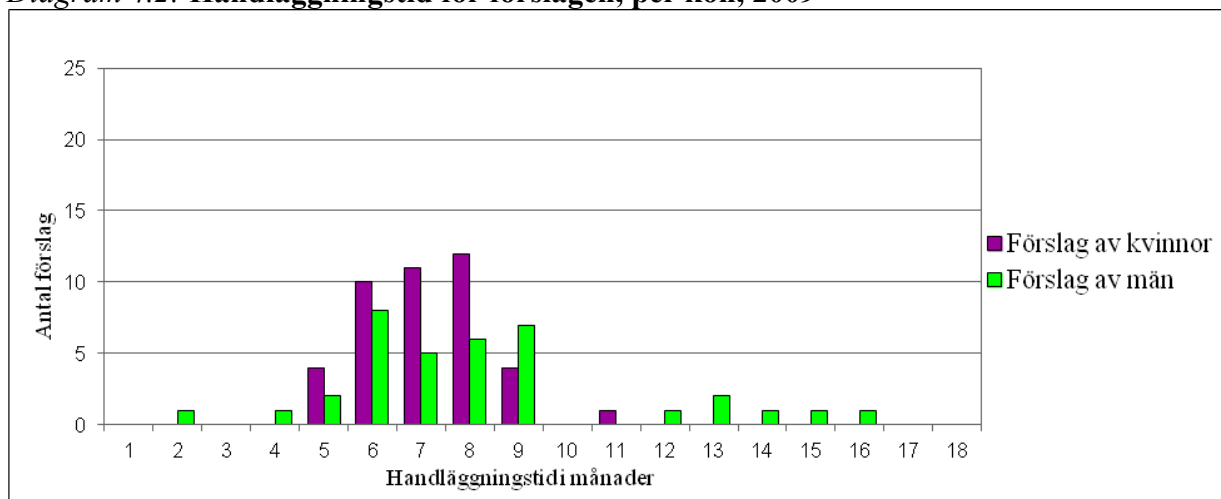
Diagram 4.1: Handläggningstid för förslagen, per kön, 2008

Till skillnad från tabellerna där handläggningstiden uttrycks i hela och halva månader visar diagrammen här endast hela månader. Halva månader har avrundats uppåt för läsbarhetens skull. Med diagrammen är jag nämligen ute efter att främst visa på den helhetsbilden av fördelningen av handläggningstiden och nyanser (i form av halvmånader) får då komma i andra hand.

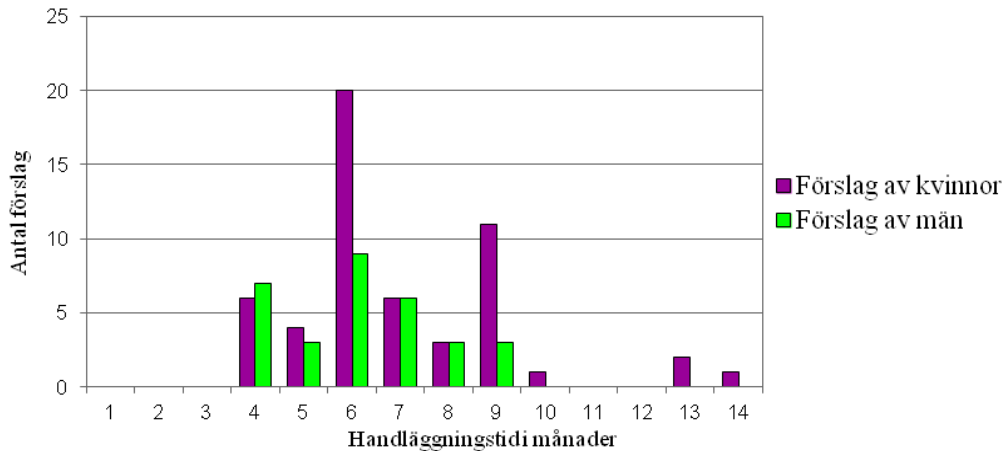
Källa: Botkyrka kommun 2011, egen bearbetning av rådata

Diagram 4.2: Handläggningstid för förslagen, per kön, 2009

Källa: Botkyrka kommun 2011, egen bearbetning av rådata

Diagram 4.3: Handläggningstid för förslagen, per kön, 2010

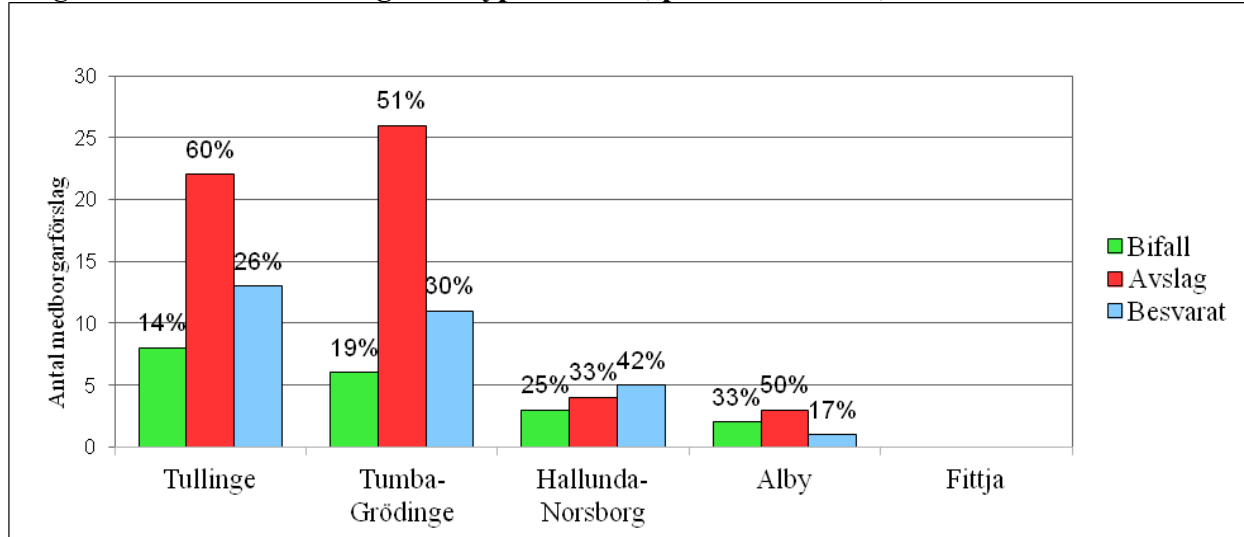
Källa: Botkyrka kommun 2011, egen bearbetning av rådata

5. Hur många av medborgarförslagen har fått beslutet *Bifall*, *Avslag* respektive *Besvarat*, per kommundel?

I fråga om totalt antal förslag och hur många förslag som fått respektive beslut per år, är svaret på denna frågeställning detsamma som för frågeställning 3 eftersom det är samma förslag med samma beslut som undersöks. Som det förklaras under frågeställning 3 visas både antal och procentandelar även här. Det som skiljer frågeställningarna åt är ju att förslagen här alltså är uppdelade efter kommundel istället. Fokus för presentationen av detta svar, liksom den för frågeställning 3, ligger på att synliggöra fördelningen av de olika besluten bland förslagen och se helheten. För en sammanställning av förslagens beslut efter kommundel i siffror, se även Appendix, *Tabell 5.1*, *5.2* och *5.3* i Botkyrkas rapport om medborgarförslag i bilagan.

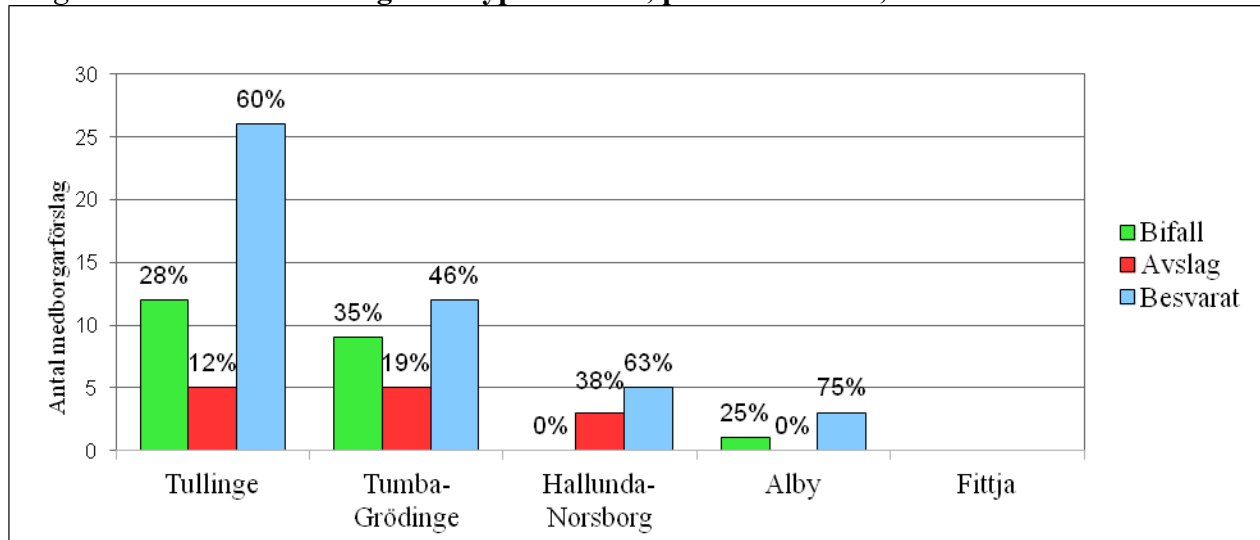
Det mest förekommande beslutet är *avslag* år 2008 och *besvarat* 2009 och 2010, sett till alla typvärdena för respektive år. Det är inte lätt att se ett tydligt mönster i fördelningen av beslut för alla kommundelar. För de två kommundelarna där flest förslagsställare kommer ifrån är fördelningen påminner om varandras de två senare åren. För Hallunda-Norsborg och Alby, som genomgående står för färre förslag, är fördelningen mellan de olika besluten å andra sidan olik alla andra kommundelars fördelning samma år. Det man ska komma ihåg är dock att eftersom det handlar om endast ett fåtal förslag, utgör varje förslag en stor procentandel. Det betyder att vid varje ytterligare förslag skiftar fördelningen stort för kommundelar med få förslag. Trots att procenten tycks visa ett visst gap mellan olika beslut, är det i absoluta tal endast fåtal förslag som skiljer dem.

Diagram 5.1: Antalet förslag efter typ av beslut, per kommunedel, 2008

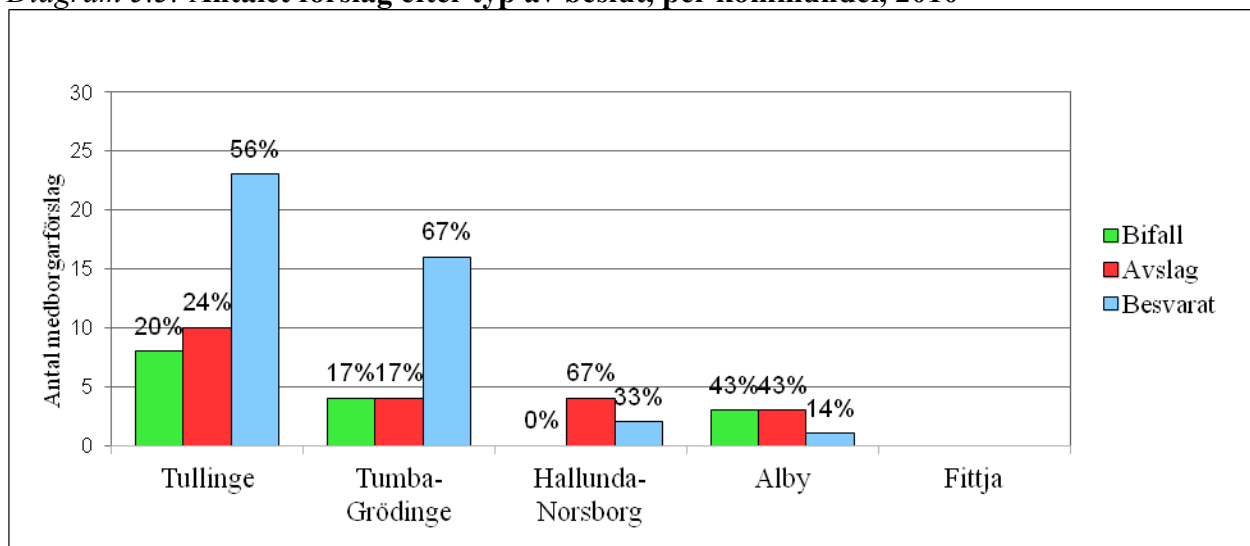
Källa: Botkyrka kommun 2011, egen bearbetning av rådata

Diagram 5.2: Antalet förslag efter typ av beslut, per kommunedel, 2009

Källa: Botkyrka kommun 2011, egen bearbetning av rådata

Diagram 5.3: Antalet förslag efter typ av beslut, per kommunedel, 2010

Källa: Botkyrka kommun 2011, egen bearbetning av rådata

6. Hur lång är handläggningstiden för medborgarförslagen per kommunedel?

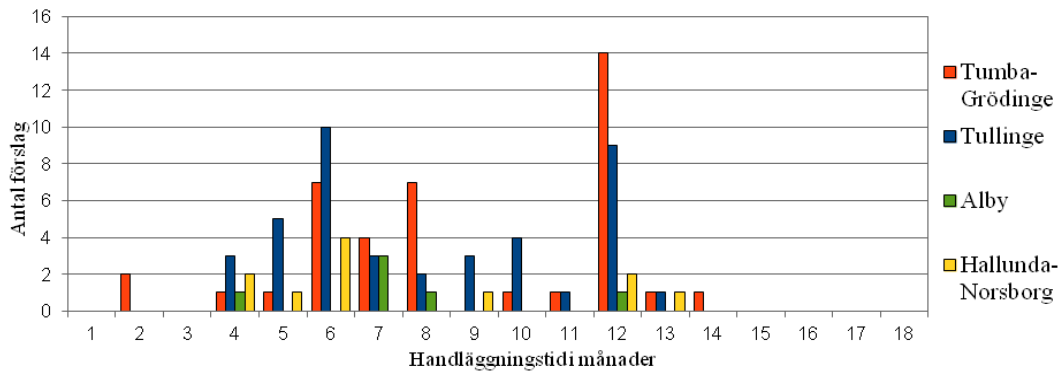
Såsom svaret på frågeställning 5 relaterar till svaret på frågeställning 3, är denna frågeställning kopplad till frågeställning 4 i det att handläggningstiden för förslagen är densamma men att de här är fördelade efter kommunedel istället för kön. Resultaten presenteras på samma sätt som i frågeställning 4 med samma syfte.

Vid en översikt av diagrammen bildar handläggningstiden även här ett slags normalfördelningskurva. Sett till central- och spridningsmått är det ingen kommunedel som systematiskt har längre eller kortare handläggningstid (se Appendix, *Tabell 6.1, 6.2 och 6.3* i Botkyrkas rapport om medborgarförslag i bilagan). Både genomsnitt och median handläggningstid ligger mellan 6 och 11 månader, oftast runt 7 månader, för alla kommundelar. Utmärkande är år 2010 då skillnaden mellan de olika kommundelarnas genomsnittliga handläggningstid endast är 1,5 månader.

Översiktligt visar datan att medan Tullinge och Tumba-Grödinge upplever en för varje år sjunkande genomsnittshandläggningstid, skiftar den för Alby och Hallunda-Norsborg genom att först öka mellan de två första åren och sedan sjunka till sista året. Tidsskillnaderna mellan kommundelarna är dock inte extremt stora, det rör sig om några månader. Och eftersom de två sistnämnda kommundelarna har haft ett relativt litet antal medborgarförslag gör det att enskilda förslag ensamt kan dra upp (eller ner) genomsnittet mellan åren, som i Hallunda-Norsborgs fall.

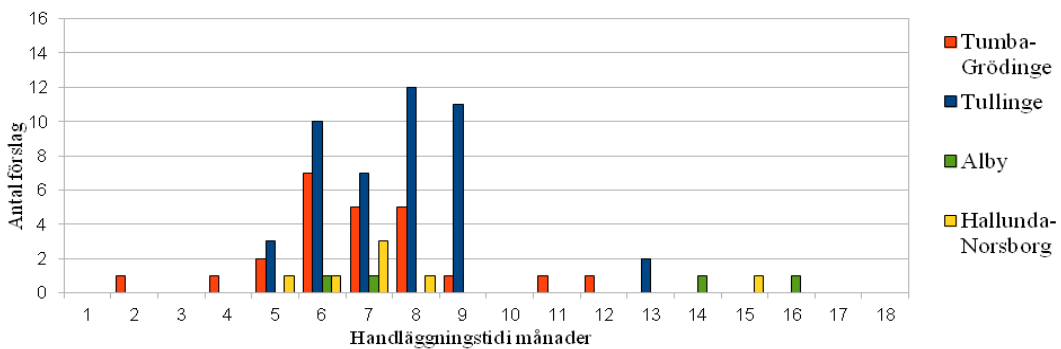
Vad gäller förslag med handläggningstid som översteg 18 månader var tre från Tumba-Grödinge, ett från Tullinge och ett från Hallunda-Norsborg. Även om Tumba-Grödinge här står för flest förslag som tagit längst tid att besluta om, handlar det om få förslag sett till det totala antalet förslag från kommundelen och om man dessutom ser till centralmått finns inga tydliga trender som föreslår att Tumba-Grödinge systematiskt skulle ha längre handläggningstider relativt de andra kommundelarna.

Diagram 6.11: Handläggningstid för förslagen, per kommunedel, 2008

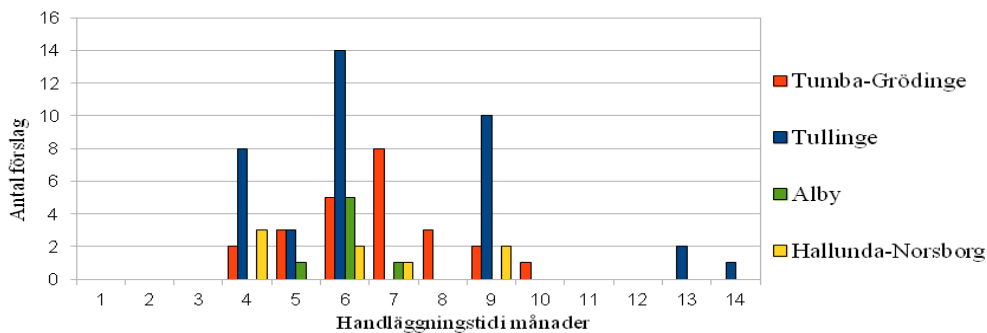
Källa: Botkyrka kommun 2011, egen bearbetning av rådata

Diagram 6.2: Handläggningstid för förslagen, per kommunedel, 2009

Källa: Botkyrka kommun 2011, egen bearbetning av rådata

Diagram 6.32: Handläggningstid för förslagen, per kommunedel, 2010

Källa: Botkyrka kommun 2011, egen bearbetning av rådata

B: Hur ser verkställandet av bifallna förslag ut?

Innan frågeställningarna besvaras kommer först en kort presentation av vad de nio medborgarförslagen handlar om för att bättre förstå resultatet och för att helt enkelt skapa en bild av vad förslagen önskar. Numret framför varje förslag utgör en del av det individuella diarienummer som alla förslag (och övriga ärenden) som kommer in till kommunen. Dessa fungerar som referens i min resultatpresentation då endast förslagets nummer på vissa ställen kommer anges, för smidighetens skull. Under själva förslagen presenteras respektive person som intervjuats, samt datumet då intervjun ägde rum.

Vad gäller innehållet i själva förslagen handlar det om skilda ärenden. De berör både lekparkar, fastighets- och naturvård till trafikfrågor och bibliotek. De allra flesta faller in under samhällsbyggnadsförvaltningens ansvarsområden.

2008:351 - önskar en återställning av lekparken i ett bostadsområde, med likvärdig utformning som tidigare.

Monicka Josefsson, Landskapsingenjör, 2012-02-24.

2008:409 - önskade en handikapparkering utanför en förskola.

Jarmo Heiskanen, Förvaltare, 2012-02-21.

2008:471 - vill minska vandalisering och nedskräpning vid en förskola genom uppsättning av ett högt gunnebstängsel och en kraftig strålkastare.

Christer Karlsson, Vaktmästare Björkstugan, 2012-02-20.

2009:104 - önskar att hastigheten ska sänkas till 30 km/h på ett parti av en landsväg.

Ebrahim Khajeh Zadeh, Trafikplanerare 2012-02-21.

2009:232 - vill att balkongerna på ett äldreboende "byggs på" så att boende med rullatorer och rullstolar kan ta sig ut till dem på egen hand.

Jonny Wilbacher, Byggprojektledare, 2012-02-20.

2009:340 - efterfrågar en gallring vid en sjö.

Anna Avilov, Skog- och naturvårdsförvaltare, 2012-02-24.

2010:320 - vill att det placeras ut hjärtstartare vid alla större idrottsplatser i kommunen samt att kommunen erbjuder utbildning i hur man använder dem.

Roger Vintemar, Verksamhetschef Idrott- och anläggning, 2012-02-21.

2010:331 - önskar ett parkeringsförbud en gång i veckan på en väg inne i ett bostadsområde, så att snö under vintertid kan röjas och bättre parkeringsmöjligheter kan skapas.

Tommy Hall, Gatuingengör, 2012-03-27.

2010:378 - vill att det ska finnas tillgång till trådlöst nätverk i alla Botkyrkas bibliotek.

Margareta Berg, Bibliotekschef, 2012-02-20.

7. Hur många av bifallna medborgarförslag har blivit verkställda? Vilka är orsakerna till att förslag inte har blivit verkställda om det finns sådana?

Sammanlagt har sex av de nio förslagen blivit verkställda (2008:351, 2008:471, 2009:232, 2009:340, 2010:331 och 2010:378). Ytterligare ett förslag (2010:320), var vid tiden för intervjun på väg att genomföras. Då det är planerat att verkställa hela förslaget får det räknas i gruppen verkställda förslag.

Två av förslagen har inte blivit verkställda (2008:409 och 2009:104). Det förstnämnda förslaget, som handlade om att införa en handikapparkering utanför en förskola, genomfördes aldrig eftersom eleven som hade behov av den parkeringsplatsen hade slutat på förskolan och att förskolan inte längre ville ha en sådan. Att det andra förslaget, som handlade om en hastighetssänkning en landsväg, inte blivit verkställt beror på att det är Trafikverket som äger vägen. Det slutgiltiga beslutet om eventuellt genomförande ligger därmed i sista hand hos Trafikverket vilket betyder att kommunen inte har haft möjlighet att genomföra förslaget även om den håller med det som står i det.

8. Stämmer resultatet av genomförandet helt överens med förslaget? Annars, vad skiljer sig från vad förslaget från början önskade?

För fyra av de verkställda förslagen stämmer resultatet av genomförandet helt överens med vad förslagen önskat. Det förslag som är under genomförande är medräknat i dessa fyra eftersom resultatet enligt planeringen kommer att motsvara det som förslaget önskar.

I tre fall blev resultatet till viss del avvikande från vad förslaget hade önskat. Det förslag som handlade om att bygga på de befintliga balkongerna på ett äldreboende blev genomfört men det gjordes även några tillägg. Projektet hade nämligen beviljats mer pengar som kunde täcka mer än bara större balkonger som förslaget önskat. Det tillkom bättre genomskinligare räcken till balkongerna och under dem målades det vitt och belysning sattes dit. På så sätt blev mer förändrat än vad förslaget önskat.

Resultatet av verkställandet av förslaget som handlade om att minska vandaliseringen och nedskräpning vid en förskola motsvarar det som förslaget önskade men tillägg har gjorts även här. Starkare belysning och höjt gunnebostängsel har installerats och ytterligare åtgärder i form av borttaget buskage, halverad höjd på det befintliga planket, och helt borttagna bord-och-stolbänkar har också ingått, vilket inte explicit nämndes i förslaget.

För det tredje förslaget angående återställande av lekpark stämmer resultatet överens med förslaget i stort, men inte på alla punkter. Resultatet blev en uppsättning av en lekplats. Förslagsställaren önskade ett bättre skick på den, vilket det också blev i och med nyuppsättning. Vad gäller utrustningen, blev den dock inte exakt den som förslagsställaren givit förslag på, utan innan uppförandet fördes det istället en dialog med intressenterna på skola och förskola i området för att anpassa lekplatsen till deras behov.

Sammanfattningsvis motsvarade resultatet av en majoritet av förslagen exakt det som förslagen önskat. I de fall det är något som skiljer sig är skillnaden från det som är uttryckt i förslaget inte särskilt stor. Det visar sig att de två förslagen om ombyggda balkonger och

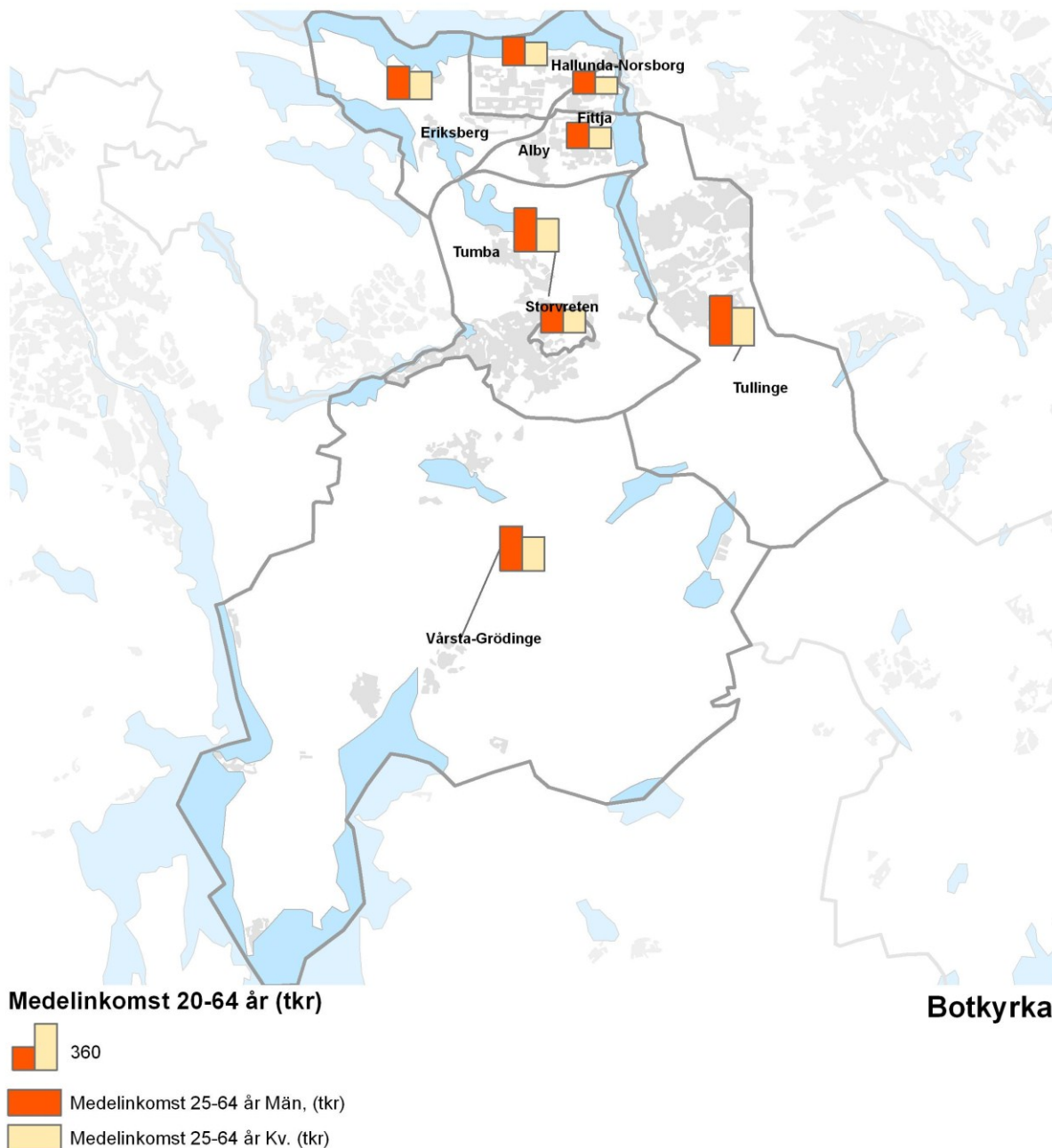
minskning av vandaliseringen vid förskolan har fått bara skiljer sig i att några ytterligare åtgärder, i samma syfte som förslagen uttryckt, har genomförts. Vad gäller valet av lekplats har det endast förankrats noggrannare hos målgruppen än vad förslaget önskar.

C: Medborgarförslag i diskussionen om rätten till staden

9. Samvarierar medelinkomst med antal förslagsställare i de olika kommundelarna?

För att besvara denna frågeställning behövs både uppgifter om antalet förslagsställare i respektive kommundel. För att justera för olika stor befolkningsmängd används rate of occurrence. Dessa uppgifter hämtas från resultatet för frågeställning 2. Där visas att Tullinge är genomgående den kommundel som flest förslagsställare kommer ifrån. I ordning följer sedan Tumba-Grödinge, Hallunda-Norsborg, Alby och slutligen Fittja med minst antal förslag.

Uppgifter behövs också över inkomsten. Bilden nedan (*Figur 9.1*) illustrerar grafiskt, om än småskaligt, storleksordningen på inkomsterna för de olika kommundelarna. (Som nämnts ovan i Metod och material-kapitlet har kommunen delats upp i fler delar än de kommundelar som resten av resultatet är baserat på.) För att tolka kartan ska staplarna tolkas som medelinkomst i tusen kr (tkr) för kvinnor och män. I definitionen av kommundelar i uppsatsens inledande kapitel förklaras hur dessa indelningar slås ihop med kommundelarna så som jag definierar dem. För inkomsterna för de områden som är hopslagna till kommundelar måste ett genomsnitt göras.

Figur 9.1: Medelinkomst i tusen kr för kvinnor och män (25-64 år) 2008

Källa: Tillväxt, miljö och regionplanering, Stockholms läns landsting, baserad på statistik från SCB.

Medan denna karta ger en översiktlig bild av hur inkomstfördelningen ser ut i kommunen, ska även den inbördes rankingen mellan kommundelarna vad gäller storleksordningen kvinnors och mäns (genomsnittliga) inkomster presenteras. Detta görs numeriskt i tabellen nedan (*Tabell 9.1*). Baserat på datan som kartans grafer är skapade från, visar det sig att medelinkomsten, liksom antalet förslagsställare, är högst i Tullinge. I samma ordning följer sedan Tumba-Grödinge, Hallunda-Norsborg, Alby och slutligen Fittja i frågan om höst medelinkomst. Ranking är med andra ord identisk mellan de två variablerna. Där medelinkomsten är som högst är också deltagandet i

medborgarförslag bland befolkningen som högst. Rankingarna visar att antalet förslagsställare samvarierar positivt med medelinkomsten i kommunen i en jämförelse mellan kommundelarna. Ju högre medelinkomsten är, desto fler människor skickar in medborgarförslag.

Tabell 9.1: Kommundelarnas ranking efter förslagsställare och medelinkomst 2008

<i>Rank efter:</i>	Flest förslagsställare ¹	Högst medelinkomst ²
Tullinge	1	1
Tumba-Grödinge	2	2
Hallunda-Norsborg	3	3
Alby	4	4
Fittja	5	5

¹ *Rate of occurrence* för antalet inkomna förslag

² Genomsnittet av medelinkomsten för kvinnor och män 25-64 år

Källa: Botkyrka kommun 2011, egen bearbetning av rådata

4.2 Analys

I detta kapitel analyseras resultaten ovan genom att diskutera resultatets innebörd, relatera det till tidigare forskning och att i den mån det går skönja trender.

A: Hur ser deltagandet av medborgarförslag ut och hur hanteras de?

Könsfördelning

Antal förslagsställare

Det studien har kunnat visa om deltagandet i medborgarförslag vad gäller könsfördelning är för det första att medborgare faktiskt utnyttjar möjligheten att skicka in medborgarförslag. Och den utnyttjas både av kvinnor och av män. Även om kvinnors deltagande har gått från att vara lägre än männens till att vara högre är det endast år 2010 som skillnaden har varit anmärkningsvärt stor. Det går som sagt inte att hitta någon särskild tendens i deltagandet annat än att den skiftar över tid, vad gäller könsfördelningen. Sett ur ett jämställdhetsperspektiv är detta ett mycket bra resultat

Om man jämför dessa resultat med resultatet från övriga landet några år tidigare (Montin 2004), så stämmer dessa två inte överens med varandra. Skillnaden mellan antalet kvinnliga och manliga förslagsställare är nämligen inte alls större då majoriteten är män jämfört med när det är en kvinnlig majoritet, utan tvärt om. Detta visade sig också falsifiera hypotesen som samhällsbyggnadsförvaltningen hade att männen oftare än kvinnor står för flest förslag.

Geografisk fördelning

Även om könsfördelningen inte visar något speciellt mönster för kommunen i sin helhet är det ingen garanti för att den är jämn i alla kommundelar. Det visar sig också vara ojämn i många kommundelar under tidsperioden. Men om man tittar närmare på könsfördelningen bland förslagsställarna och jämför skiftningarna mellan åren så är det inte någon av dem som har en majoritet av förslagsställare samma kön tre år i rad. Den följer inte heller något mönster om kommundelarna jämförs med varandra. Skillnaden i antalet kvinnliga och manliga förslagsställare är alltså inte systematiskt större eller mindre i en viss kommundel över tid. Det är ju också positivt ur jämställdhetsperspektiv då en skiftande könsfördelning får anse bättre än en systematisk snedvriden sådan.

Typ av beslut

När det kommer till typ av beslut så kan materialet visa att det vanligaste beslutet förslagen får är *besvarat*. Utifrån kommunens definition av *besvarat* innebär detta att merparten av förslagen som kommer in till kommunen är sådana som kommunen (fullmäktige) kan hålla med om till en viss del eller att det som förslagen önskar redan planeras att genomföras alternativt redan är genomfört. För representativiteten i demokratiska institutioner som kommunfullmäktige måste detta ses som ett positivt resultat. Att sedan cirka en femtedel av alla inkomna förslag under perioden ges bifall visar enligt mig på att medborgarförslag har en funktion att fylla. Utifrån definitionerna för de olika beslutstyperna tolkar jag nämligen det så att bifallna förslag föreslår sådant som kommunen ännu inte tagit beslut i eller kanske ens tänkt på själva, till skillnad från det som besvarade förslag föreslår. Därmed kan bifallna förslag sägas föreslå och driva igenom nya saker och därför bidra till utveckling. Detta innebär att medborgarförslag har kraft att förändra något som utan dem inte hade varit föremål för förändring vid samma tidpunkt. På det sättet kan medborgarförslag påverka utvecklingen i kommunen.

Handläggningstid

Om vi går vidare till handläggningstiden så betyder en median som ligger mellan 6-12 månader för kvinnors och mäns förslag, och 6-11 månader för kommundelarnas förslag under hela tidsperioden att handläggningstiden är rimlig, i alla fall sett till Svenska kommunförbundets rekommendationer om hur handläggningen bör se ut (i Montin 2004). Där står det att fullmäktige skall kunna fatta beslut inom ett år från det att förslaget väcktes. Med tanke på att medianen endast beräknar ett medelvärde kan de enskilda förslagen vara spridda mer eller mindre runt detta värde och handläggningstiden för förslag kan därigenom sträcka sig över Svenska kommunförbundets rekommenderade tidsperiod. I de fall handläggningstiden för förslag från ett visst kön eller en viss kommundel har stor spridning (*midspread*) runt en relativt hög median överstiger den 12 månader och därför är ändå inte alla förslag som har en handläggningstid inom rekommenderad tid. Kommunen själva har uttryckt en önskan att arbeta för kortare handläggningstider eftersom de upplever att de ibland är alltför långa. Detta resultat bekräftar alltså att vad de upplever empiriskt sätt stämmer.

För ett fåtal förslag har å andra sidan handläggningstiden varit så kort som endast två eller fyra månader, vilket kan ses som ett mycket bra resultat om man går efter principen ”ju snabbare, desto bättre”. Trots att det kan tyckas bra med en kort genomsnittlig handläggningstid och en rekommendation för maxtid vill jag dock påpeka att det inte behöver vara bättre ju snabbare beslut tas, i det här fallet när tiden närmar sig noll. Processen med att utreda huruvida förslaget kan och ska genomföras eller ej måste kanske med nödvändighet ta en viss tid då

besluten riskerar att bli dåligt underbyggda eller liknande vid för snabbt beslut. Därför är det inte eftersträvansvärt att handläggningstiden ska vara kort för att det i sig är bra, menar jag. Vissa beslut kanske måste vänta på sig, särskilt då flera parter är inblandade.

Sett till förhållandet mellan handläggningstiden för kvinnor respektive män (i fråga om centralvärden och spridningen kring dem) finns bevisligen skillnader, men de är generellt sett inte särskilt stora. Vidare varierar de från ett år till ett annat vilket gör att ingen speciell trend i fråga om konvergens eller divergens – om skillnaderna ökar eller minskar – kan upptäckas. Utslaget på de tre åren är trenden snarare att handläggningstider för kvinnors och mäns förslag håller ungefär konstanta storlek, sett till genomsnittet. Om man ser skillnaden i handläggningstid för kvinnors och mäns förslag som en indikator på hur bra kommunen är på att behandla förslagen lika, kan man därför säga att den generellt för de tre åren är bra på det.

Geografisk fördelning

Antal förslagsställare

Det är tydligt att den geografiska fördelningen av förslag är mycket ojämn, det finns ett klart mönster. Dels kan vi se att kommundelarna som står för flest respektive lägst antal förslag gör detta alla tre åren. Dels är det tydligt att graden av ojämn fördelning är mycket hög. Medan Tullinge utmärker sig med att genomgående stå för fler förslag än alla de andra kommundelarna tillsammans, visar det sig samtidigt att Fittja inte står för några förslag alls. En slutsats man kan dra är helt enkelt att deltagandet i medborgarförslag är mycket oproportionellt. Hur kommer det sig då att det ser ut så? Vad kan känneteckna kommuninvånare i till exempel Tullinge jämfört med Fittja? Kanske påverkar faktorer som socioekonomisk status, utbildningsnivå eller tilltro till politiken invånarens deltagande/icke-deltagande? Detta kan uppsatsens material inte ge svar på. I denna analys får vi nöja oss med att komma fram till att i vissa kommundelar är det vanligare att invånarna deltar i medborgarförslag än i andra. Lite längre ner ska vi dock se om medelinkomsten i de olika kommundelarna varierar på ett liknande sätt som antalet förslagsställare.

Typ av beslut

När det kommer till hanteringen av beslut, och närmare bestämt fördelningen av beslut för kommundelarna kan det verka som fördelningen skiljer sig ganska mycket mellan kommundelar och år om man ser till procentandelarna. Sett till antalet är inte skillnaderna mellan förslag med de olika besluten alltid så stora. Det utmärkande är att en majoritet av förslagen från två av kommundelarna första året fått *avslag* medan den senare trenden och även genomsnittet visar att *besvarat* är vanligast. Troligast orsak till detta avvikande är som sagt att den grupp av förslag som inkom vid samma tidpunkt om samma ärende skrevs av förslagställare bosatta i just Tumba-Grödinge och Tullinge. Med tanke på att två av kommundelarna som står för flest antal förslag har liknande mönster i fördelningen av beslut 2009 och 2010 medan de två kommundelarna med minst antal förslag har en fördelning som skiljer sig från övriga kommundelar, verkar fördelningen av beslut de senare två åren föreslå att ju fler inkomna förslag en kommundel har desto mer följer den ett mönster där andelen besvarade förslag är den största och andelarna bifallna och avslagna förslag är lika varandra i storlek men är mindre jämfört med andelen besvarade förslag. Men denna företeelse behöver undersökas för fler år innan det kan bekräftas att det rör sig om en allmän tendens.

Handläggningstid

Med undantag för jämförelser specifikt mellan könen gäller analyspunkterna om handläggningstiden i frågeställning 4 även här. Det som kan sägas om handläggningstiderna för kommundelarna specifikt är att de visar sig vara ingen större skillnad alls mellan dem (sett till båda centralmått). Ur denna synvinkel kan förslagen sägas hanteras lika, oavsett geografisk område det kommer ifrån. Dessutom minskar spridningen (standardavvikelse och *midspread*) generellt över tid, vilket kan ses som tecken på en mer och mer likvärdig hantering av förslagen.

Övriga kommentarer

Slutligen följer några ytterligare kommentarer om datan från den kvalitativa delen av studien. En baksida med detta resultat måste uppmärksammas. Det är nämligen så att den totala summan förslag räknat efter könsfördelningen på vissa ställen inte stämmer exakt överens med summan av förslagen räknat efter kommunfördelningen eller fördelningen efter typ av beslut. Summan av förslag ska per definition vara lika stor på dessa ställen, men så är det dessvärre inte i två fall. Det handlar om en skillnad på ett (1) förslag år 2008 och fem förslag år 2010, som den uppmärksamma läsaren kan upptäcka vid jämförelser mellan tabellerna ovan och i Appendix (i Jansson 2012). Detta är mycket olyckligt eftersom exaktheten i mitt resultat försämras och trovärdigheten för det riskeras att förminskas.

Vid ett så stort antal förslag som det varit att gå igenom för denna studie är det emellertid svårt att undvika att något värde någonstans skulle bli fel. För att minimera felet har jag givetvis sett till att vara ärlig och så noggrann som möjligt i hela arbetet. Under min insamling av data har jag även regelbundet kontrollräknat samt gjort "säkerhetsanteckningar", vilket får ses som försök att hålla borta fel så långt det är möjligt. Även om en felräkning på fem förslag inte bara kan bortses ifrån, och jag själv är mycket besviken över denna miss i mina observationer, rör det sig dock om i mitt tycke inte alltför stora skillnader. Jag anser att denna inkorrekthet inte kullkastar hela min studie, varför jag hävdar att mina resultat och slutsatser man kan dra av det fortfarande är sanna. Mina resultat duger fortfarande till att generella svar på de frågor som ställts, varför syftet att kartlägga fördelningen av förslagen utan problem nås.

B: Hur ser verkställandet av bifallna förslag ut?

Det är sammanfattningsvis sju av nio förslag som har verkställts. Då orsakerna till att kommunen inte genomfört de resterande två förslagen ligger utanför det den själv kan påverka, så betyder det att alla förslag som har kunnat verkställas också har verkställts. Att kommunen genomför det den förbundit sig till att göra ökar trovärdigheten för den. Dessutom visar det att införandet av medborgarförslag inte bara är "ett spel för gallerierna".

En aspekt som dock är problematisk är att kommunen bifaller förslag som den i slutändan inte har möjlighet att genomföra. Eftersom kommunen ställer sig bakom förslaget om en hastighetssänkning men måste låta Trafikverket besluta om det, skulle förslaget enligt mig i det här fallet istället hellre ha ansetts *besvarat*. I fall som detta finns risk för att det trovärdigheten istället påverkas negativt.

Vad gäller resultaten av verkställandet sedan, motsvarade resultatet av en majoritet av förslagen exakt det som förslagen önskat. I de fall det är något som skiljer sig är skillnaden från det som är uttryckt i förslaget inte särskilt stor. Det visar sig att resultatet två fall bara skiljer sig i att några ytterligare åtgärder har genomförts, i samma syfte som förslagen uttryckt. I det tredje fallet hade bara en del förändrats i det att större hänsyn än vad förslaget uttryckt hade tagits till målgruppens önskemål.

Detta betyder ju att förslag inte bara verkställs, utan att resultatet av det oftast blir exakt så som förslagställaren vill ha det. I vissa fall har förändringen till och med blivit större än förslaget önskat. Mot bakgrund av definitionen av de olika besluten så innebär detta att enskilda individer (ensamma eller i grupp) som förslagsställare faktiskt kan påverka till en förändring i kommunen. Förändring som inte var initierad av beslutsfattarna i kommunen själva. Att det sedan i de flesta fallen (fem av sju verkställda förslag) handlar om förändringar som rör samhällsbyggnadsförvaltningens ansvarsområden och i dessa fall konkret påverkar utseendet och användandet av det byggda rummet, bekräftar detta att invånare på detta sätt har makt att påverka sin närmiljö.

Denna uppsats har ju undersökt blott drygt en sjättedel av bifallna medborgarförslag i Botkyrka. Fler förslag behövs dock inte undersökas för att kunna konstatera att bifallna förslag genomförs i verkligheten och dessutom förändrar rummet i någon mening. Förändringens omfattning och så vidare är föremål för andra studier. Denna slutsats utgör ändå en god utgångspunkt i en samhällsgeografisk diskussion om medborgarförslag på en högre nivå. Denna diskussion förs i nästkommande kapitel.

C: Medborgarförslag i diskussionen om rätten till staden

Samvarierar medelinkomst med antal förslagsställare i de olika kommundelarna?

Genom att titta närmare på hur medelinkomsten skiljer sig mellan kommundelarna och se om det på något sätt liknar deltagandet i medborgarförslag har det visat sig att där deltagandet är högst är också medelinkomsten högst. Samma förhållande gäller även för resten av kommundelarna. Där deltagandet är som näst högst är även medelinkomsten den näst högsta i kommunen och så vidare. Vad det här betyder är att personer som bor i det område där invånarna generellt sett är ekonomiskt rikare oftare skickar in förslag personer i områden där invånarna generellt sett är fattigare.

Som jag diskuterat ovan kan vi inte se om samma person som återkommer som förslagsställare, eller hur enskilda förslagställdes inkomst förhåller sig till medelinkomsten. Samtidigt är det fullt möjligt att vissa inte har någon förvärvsinkomst alls. Detta gör att resultatet som sagt visar en genomsnittlig bild.

Vad bilden betyder ur ett samhällsgeografiskt perspektiv är att det är vanligare att de (relativt kommunens hela befolkning) resursstarka invånarna utnyttjar sin demokratiska möjlighet till inflytande jämfört med de mindre resursstarka. Ett inflytande som en stor del av fallen rör det fysiska rummets utformning. Som det beskrivits ovan handlar ju den allra största delen, cirka tre fjärdedelar, av inkomna förslag om fysisk planering, miljö- och hälsoskydd samt tekniska frågor. Det kan grovt sammanfattas som förslag som rör det fysiska rummets utformning. Om det antas att beslutstyp (bifall/avslag/besvarat) inte påverkas av vad förslagen handlar om, är det alltså rimligt att anta att också tre fjärdedelar av de bifallna förslagen rör dessa

frågor. Denna andel kan även de bifallna förslagen i avdelning **B** uppskattas till. Nu visar resultatet av fördelningen av beslut ovan att det inte finns något mönster av att förslag från en viss kommunal tenderar att få ett visst beslut. Andelen bifall varierar ju från år till år i kommunalerna. De förslag som får bifall samvarierar alltså inte med hur rika kommunalinvånarna är.

Vad detta betyder för invånarnas makt att påverka det byggda rummet är därmed att den resursstarka delen utnyttjar sin möjlighet att påverka i större utsträckning än de mindre resursstarka. Detta är en central slutsats.

David Harveys argument om att pengar är makt stämmer här "de rika" är de som främst påverkar staden och dess utformning. Där handlar det om ekonomisk rikedom som blir en sorts makt de *har* (vilket inkomst kan utgöra en del av) som är fallet vid till exempel gentrifiering eller inhägnade bostadsområden. I fallet medborgarförslag är skillnaden att det handlar om olika stort utnyttjande av den makt som *erbjuds* samhällets alla medborgare (enligt definitionen ovan).

5. Diskussion

10. Hur kan medborgarförslag komma in i diskussionen om rätten till staden?

För att koppla vad som tidigare i uppsatsen har konstaterats till den avslutande frågeställningen, så kan medborgarförslag teoretiskt sätt röra vad som helst inom kommunens beslutsområde. I Botkyrka kommun handlar de till största del om frågor som har med den fysiska miljön att göra, och om det antas att beslutstyp (*bifall/avslag/besvarat*) inte påverkas av vad förslagen handlar om, utgörs de bifallna förslagen också till största del av förslag angående den fysiska miljön. Min studie har även visat att bifallna förslag faktiskt också verkställs, vilket leder till en slutsats att medborgare i Botkyrka kommun de facto påverkat sin närmiljös fysiska utformning, genom medborgarförslag. Det som är intressant att ha med sig från detta konstaterande är ändå att enskilda förslagsställare kan driva igenom förändringar av kommunens utseende och funktion. Att medborgarförslag som demokratiskt verktyg inte är något som endast ”ser bra ut på pappret” för kommunen, men att förslag sedan aldrig bifalls och genomförs den vägen. Detta betyder dock inte nödvändigtvis möjligheten att påverka närmiljön att rätten till det rummet förändras.

Vad kan man då säga att medborgarförslag betyder för rätten till staden? Samhällsbyggnadsnämndens område är mycket brett och således kan dessa förslag handla om relativt skilda saker, och vad enskilda förslag som rör den fysiska miljön betyder för rätten till staden ämnar denna diskussion inte att behandla. Diskussionen tas istället upp på en nivå där jag undersöker hur medborgarförslag som ett deltagardemokratiskt medel kan tolkas ha för betydelse i frågor som rör rätten till staden. Hur kan man se medborgarförslag när det kommer till urbana processer som till exempel avpolitisering, konflikter över rum och deltagande i planering?

Kan medborgarförslag tolkas som en motreaktion mot rätten till stadens olika rum förändras och att olika krafter gör att makten koncentreras till färre antal händer? Som en reaktion på rationella metoder och elitistiskt styre. Då kontrollen över tid, rum och pengar koncentreras till staten, olika finansiärer, byggherrar och bostadsföretag och privata markägare och det offentliga kämpar båda för varje liten bit av stadens yta kan nya deltagardemokratiska former fungera som en kompensation för att medborgare inte ska förlora allt inflytande. Vad gäller de neoliberala strömningarna, skulle medborgarförslagen kunna ses som en motvikt till privatiseringen och därmed försvinnandet av offentliga platser och det fysiska demokratiska forum de följer. Ett sätt att försöka med nya möjliga vägar till demokrati, rum där alla får vara med, när andra rum försvinner.

Kapitalism, *securitization* och ökade ojämlikheter mellan olika grupper är stora och starka krafter, om man får tro urbanegeograferna. Och när marknaden styr allt mer av resursallokering och socialt och ekonomiskt resursstarka grupper får större kontroll över rummet, får alltså vissa demokratiska värden helt enkelt stå tillbaka. Om det dessutom anses att demokratin dessutom urholkas och att den politiska debatten upplevs mycket snäv, kan möjligheten till medborgarförslag i denna kontext kan tyckas vara inte så effektiv. Enligt det strukturalistiska fokuset som Harvey har skulle den möjligheten här ses som en liten lösning i motvindarna av starka samhällsstrukturer. Strukturer som rör över individens handlingsförmåga.

Vidare går det att göra ett antal jämförelser mellan medborgarförslag och medborgardeltagande i planering. Gemensamt för båda är att de ger individer en möjlighet och

rätt att påverka sin närmiljö genom att delta själva, utan ett mellanled av representation. Det går att se dem som två parallella medel att tillåta och öka engagemanget för närmiljön bland medborgare. Dock skiljer sig medborgarförslag från deltagande i planeringen i andra aspekter. Då deltagande sker vid vissa tidpunkter i planeringsprocessen, och kan vara mer eller mindre styrt kontrollerat och begränsat av de som leder processen, kan deltagande i medborgarförslag ske närsomhelst.

Vad gäller rätten till rummet, så skulle den kunna påverkas i båda varianter av deltagande. Förutsatt att deltagandet i planeringen ger en hög grad av makt till medborgarna själva att fatta beslut, kan makten användas för att styra utvecklingen av rummet och därmed påverka sin rätt till det. Detsamma gäller för medborgarförslag, förutsatt att de blir bifallna. Dock skulle ett tillstånd av en postdemokrati som (om jag tolkar Swyngedouw rätt) gör att allt fler områden görs ”apolitiska”, och gör också att färre saker går att besluta om på politisk väg. Att förändra sin rätt att tillträda ett visst rum (som till exempel tidigare varit offentligt men blivit privat), genom att skicka in medborgarförslag om detta, är därför inte möjligt.

Man kan hursomhelst tänka sig att sociala och ekonomiska faktorer och andra maktfaktorer spelar in när det kommer till vilka medborgare det faktiskt är som har möjlighet, vågar ta plats och vill delta. För man får inte glömma bort att ifrågasätta vad som kännetecknar den medborgare som deltar. Som resultatet min studie visat behöver ju inte könsfördelningen vara jämn bland förslagsställare. Dessutom såg vi att deltagandet är ojämnt spritt mellan olika inkomstgrupper. Nu visade min studie inte på någon trend av överrepresentation av det ena eller andra könet men det menar Montin att det finns fall av i andra kommuner. Vad gäller inkomsterna, visade det sig att de med högst inkomst också utnyttjade sin möjlighet till inflytande genom medborgarförslag i större utsträckning än de med lägre inkomst. Montin menar har ju dessutom funnit att socialt och politiskt resursstarka personer är de som oftast deltar, vilket visar att demokratiska möjligheter till påverkan öppna för alla ändå inte tas av alla.

Detta föreslår ju att inte heller deltagandet i planeringen är jämn bland alla samhällsgrupper. Att undersöka detta närmare är inte syftet för denna uppsats, men det finns anledning att tro att deltagandet varierar med olika faktorer även i detta fall, vilket därmed påverkar vems röst som hörs, och vem som planeringen utformas för.

Det går även att ifrågasätta om det är så att alla medborgare faktiskt vill delta i sådana här möjligheter till påverkan. Vissa kanske helt enkelt är ointresserade, även om de vet att möjligheten existerar och känner att de kan delta. Det gör det dock icke desto mindre problematiskt i andra fall där olika maktförhållanden (och även andra faktorer) är avgörande för eventuellt deltagande. Merrifield & Swyngedouw menade ju att kritisk teori kan hjälpa till att förstå hur vi kan omkonstruera historien förstå hur maktrelationer hör ihop med klyftor mellan klass, kön, ras och etnicitet. Detta kan därför vara en lösning för att förstå deltagandet ännu bättre och att därigenom bland annat kunna motverka ojämlikheter som produceras och reproduceras i staden.

Konflikter över dyrbar mark spelas inte sällan ut i den urbana miljön. Våldsamheter i det urbana rummet ett av de få sätten missnöje går att uttrycka missnöje på, menar Swyngedouw. Mot bakgrund av detta vill jag ifrågasätta om möjligheten till medborgarförslag inte fyller funktionen att minimera sammandrabbningar, ockupationer och andra kraftiga våldsuttryck ute i staden. Att det finns en tanke bland makthavare att låta frågor som rör konflikter över rätten till rum, eller olika typer av missnöjen, yttra sig skriftligen i stället för i våld på gatan. Man skulle alltså kunna se medborgarförslagen som en lösning på konfliktrisen som finns då rätten till staden måste omförhandlas. För makthavare kan detta vara en lösning som minskar problem i

samband med konflikter och missnöjen. För medborgarnas del kan detta betyda en känsla av att vara delaktig eller i alla fall ger ett alternativ till fysiska uttryck av konflikt. För konfliktens del behöver det inte betyda att den dör ut eller att missnöje därmed upphör, men med medborgarförslag finns alltså ett ytterligare alternativ för kanalisering av det.

Om medborgarförslag erbjuder medborgarna att vara delaktiga i politiska beslut som rör deras närmiljö, kan man fråga sig om det skulle kunna räcka med att de *upplever* att de får vara med och påverka. Om den politiska arenan och beslutsfattandet i praktiken egentligen ligger någon annan stans, än i den aktuella kommunen? Kanske i händerna på mellan- eller överstatliga organ eller privata intressen. Skulle dess medborgare känna att de är lyssnade på ändå, även om de inte har någon reell makt att utnyttja? En slags upplevd direktdemokrati. Det kanske är nog för att makthavarna ska undvika våldsamma konflikter i närmiljön?

Med tanke på Arnsteins steg med de olika graderna av deltagande i planeringen skulle en parallell kunna dras i det att det kanske räcker om metoder kallas för medborgardeltagande för att de ska upplevas som en möjlig påverkanskanal hos den enskilde medborgaren. Även om ligger längst ner på stegen och egentligen inte innebär något reellt inflytande. Ett annat ifrågasättande är om möjligheten till medborgarförslag inte skulle kunna vara endast ett spel i den bemärkelsen att alla medborgarförslag som får bifall är sådana som går i linje med det kommunen redan tänkt genomföra. I detta fall sker ingen egentlig ytterligare påverkan på rummet än vad som skulle skett utan medborgarförslag.

6. Slutsatser

Med utgångspunkt i tio frågeställningar har denna uppsats behandlat medborgarförslag. Jag har kombinerat två aspekter där inkomna förslag hos Botkyrka kommun kartlades och analyserades och medborgarförslag som ett direktdemokratiskt medel undersöktes i förhållande till teorier om rätten till staden.

Ett bidrag att dessutom jag har funnit operationaliserbara definitioner och möjliga metoder för att från första början kunna genomföra studien i avdelning **A** och **B**. Eftersom stor noggrannhet och omsorg har lagts på detta arbete och att metoderna är väl avvägda för dessa specifika frågeställningar är tanken och förhoppningen att de ska kunna tillämpas i andra studier med liknande karaktär på syfte och frågeställningar i framtiden. Metodutvecklingen är ett bidrag i sig i denna uppsats.

Det studien har kunnat visa om deltagandet i medborgarförslag vad gäller könsfördelning är för det första att den utnyttjas både av kvinnor och av män. Skillnaden i antalet kvinnliga och manliga förslagsställare är har visat sig inte vara systematiskt större eller mindre i en viss kommun del över tid. Vanligaste beslutet är besvarat. Att sedan cirka en femtedel av alla inkomna förslag under perioden ges bifall visar enligt mig på att medborgarförslag har en funktion att fylla. På det sättet kan medborgarförslag påverka utvecklingen i kommunen. Om vi går vidare till handläggningstiden så ligger den på en median mellan 6-12 månader för kvinnors och mäns förslag, och 6-11 månader för kommundelarnas förslag under hela tidsperioden. Detta gör att ingen speciell trend kan upptäckas, varken könsfördelningsmässigt eller geografiskt.

Det som är mest utmärkande i resultatet är att deltagandet i medborgarförslag mycket ojämnt. Det finns ett klart geografiskt mönster. Dels kan vi se att kommundelarna som står för flest respektive lägst antal förslag gör detta alla tre åren. Dels är det tydligt att det är en mycket hög grad av ojämn fördelning. Medan Tullinge utmärker sig med att genomgående stå för fler förslag än alla de andra kommundelarna tillsammans, visar det sig samtidigt att Fittja inte står för några förslag alls.

Vad gäller bifallna förslag har alla som kunnat verkställas också verkställts. Resultatet av det oftast blir exakt så som förslagställaren önskat. Att det i de flesta fallen handlar om förändringar som rör Samhällsbyggnadsförvaltningens ansvarsområden och i dessa fall konkret påverkar utseendet och användandet av det byggda rummet, bekräftar att invånare på detta sätt har makt att påverka sin närmiljö.

Vidare visar min studie att liksom med antalet förslagställare skiljer sig medelinkomsten mellan kommundelarna. Antalet förslagställare samvarierar positivt med medelinkomsten i kommunen i en jämförelse mellan kommundelarna. Vad detta betyder för invånarnas makt att påverka det byggda rummet är därmed att den resursstarka delen utnyttjar sin möjlighet att påverka i större utsträckning än de mindre resursstarka.

När det kommer till hur medborgarförslag kan tolkas relation till diskussionen om rätten till staden skulle införandet av medborgarförslag kunna ses som en motreaktion på neoliberala strömningarna, en motvikt till privatisering och försvinnandet av offentliga platser eller som lösning till de ojämlika förhållanden som urbana processer skapar. Det finns flera gemensamma drag mellan medborgardeltagande i stadsplaneringen och deltagande i medborgarförslag, men även punkter där de skiljer sig åt. Ett förändrat politiskt landskap föreslår att medborgarförslags

påverkansmöjlighet minskar vid en alltmer innehållslös demokrati. Jag ifrågasätter slutligen om det inte finns en tanke bland makthavare att låta frågor som rör konflikter över rätten till rum, eller olika typer av missnöjen, yttra sig skriftligen i stället för i våld på gatan. Man skulle alltså kunna se medborgarförslagen som en lösning på konfliktrisken som finns då rätten till staden måste omförhandlas.

Syftet med uppsatsen har varit dels att kartlägga fördelningen av inlämnade medborgarförslag till Botkyrka kommun och kartlägga deras beslut, handläggningstid, per kön och geografiskt område, samt verkställandet av förslagen, under tidsperioden 2008-2010. Dels har uppsatsen även syftat till att diskutera hur medborgarförslag kan komma in i diskussioner om rätten till staden. Syftet har därmed uppfyllts.

7. Sammanfattning

Dagens urbana utveckling erbjuder stor valfrihet för den som har pengar. Kritiker menar samtidigt att alla som bor i staden och berörs av dess utveckling inte har möjlighet att utnyttja denna valfrihet. Detta gör att alla inte har lika stor möjlighet till inflytande över, och därmed rätt, till staden. Ojämlighet präglar staden och gör den till vad många samhällsgeografer menar är en plats för orättvisa.

Att alla medborgare ska kunna påverka sitt samhälle är en grundkomponent i en demokrati. För att öka deltagande, delaktighet och inflytande i politiken på lokal nivå och på så sätt stärka demokratin har medborgarförslag införts som direktdemokratiskt medel i många svenska kommuner och landsting. Botkyrka kommun är en av de kommuner som infört medborgarförslag, och deltagandet har de senaste åren varit jämförelsevis utbrett.

Denna uppsats tar avstamp i en kartläggning av Botkyrkas inkomna förslag 2008-2010 som jag genomförde på kommunens uppdrag. Den syftar dels till att kartlägga fördelningen av inkomna medborgarförslag, beslut och handläggningstid, per kön och per geografiskt område, samt att undersöka verkställandet av förslagen. Med bakgrund av de samhällsgeografiska teorierna om rätten till staden syftar uppsatsen därtill att undersöka hur medborgarförslag kan komma in i dessa diskussioner för att se hur de som ett direktdemokratiskt medel kan förstås ur ett samhällsgeografiskt perspektiv.

Genom att lägga tonvikten på att arbeta fram lämpliga metoder, främst kvantitativa, besvaras frågeställningarna i grafisk form och i text. Kortfattat visar resultatet att könsfördelningen mellan förslagsställare varierar över tid och kommun. Vad gäller typ av beslut och handläggningstid finns generellt inga större skillnader, varken könsfördelningsmässigt eller geografiskt. *Besvarat* är det vanligaste beslutet och alla förslag som har bifallits har också genomförts. Det som är utmärkande är att den geografiska fördelningen av förslagsställare är mycket ojämn alla tre åren. Studien visar dessutom att antal förslagsställare samvarierar positivt med inkomst och att det är den resursstarka delen av befolkningen som utnyttjar sin möjlighet att påverka i störst utsträckning.

Analysen som görs av resultatet binds slutligen samman med den avslutande diskussionen där medborgarförslag som deltagardemokratiskt medel relateras till teorierna om rätten till staden. Det diskuteras om medborgarförslag kan ses som en motreaktion, ett spel då makten att påverka egentligen ligger någon annan stans än hos medborgaren eller om det främst är en lösning på konfliktrisen som finns då rätten till staden måste omförhandlas.

8.Källförteckning

Källor och referenser Botkyrka kommun

Botkyrka kommun 2011:1 - *Projektbeskrivning översyn medborgarförslagsprocessen 2011-08-31*. Samhällsbyggnadsförvaltningen, SBF/2011:256

Botkyrka kommun 2011:2 - *Lämna medborgarförslag*
<http://www.botkyrka.se/kommunochpolitik/sakandupaverka/lamna-medborgarforslag>
2011-10-26

Botkyrka kommun 2011:3 - *Botkyrka - Karta med cykelvägar och sevärdheter 2011*

Botkyrka kommun 2011:4 - *Kommundelar*
<http://www.botkyrka.se/kommunochpolitik/ombotkyrka/kommundelar> 2011-10-26

Botkyrka kommun 2012:1 – *Samhällsbyggnadsförvaltningen*
<http://www.botkyrka.se/kommunochpolitik/forvaltningarochochbolag/samhallsbyggnadsforvaltningen> 2012-08-10

Botkyrka kommun 2012:2 – *Kommunfakta*
<http://www.botkyrka.se/kommunochpolitik/ombotkyrka/kommunfakta> 2012-08-10

Lindquist, Olov – Samhällsbyggnadsförvaltningen, Botkyrka kommun – *referensperson på kommunen*

Jansson, Carolin (2012) *Vem skickar in medborgarförslag? Kartläggning av Botkyrka kommuns inkomna medborgarförslag 2008-2010*, Botkyrka kommun (Vid förfrågan kan exemplar lånas ut av författaren.)

Databaser

Stockholms läns landstings databas, 2012
<http://www.tmr.sll.se/Kartor-och-GIS/Omradesdata/> 2012-08-12

OmrådesDataSystemet (ODS) - Statistik om Botkyrka (2011)
<http://www.usk.stockholm.se/databaser/botkyrka/internet/ods.html> 2011-12-06

Litteratur

- Arnstein, Sherry R (1969) *A Ladder of Citizen Participation*. AIP Journal, 35: 4, 216-224
- Allmendinger, Philip (2009) *Planning Theory. Planning, environment, cities*. Basingstoke: Palgrave Macmillan
- Brownill, Sue (2009) The Dynamics of Participation: Modes of Governance and Increasing Participation in Planning. *Urban Policy and Research*, 27: 4, 357-375
- Burdess, Niel (2010) *Starting statistics: A short clear guide*. London: SAGE
- Bylund, Jonas (2012) Postpolitical correctness? *Planning Theory*, 11: 319. London: SAGE. <http://plt.sagepub.com/content/11/3/319> 2012-07-25
- Coaffe Jon & Healy, Patsy (2003) 'My Voice: My Place': Tracking Transformations in Urban Governance. *Urban studies*, 40: 10. <http://usj.sagepub.com/content/40/10/1979.full.pdf+html> 2012-07-23
- Cloke, Paul; Cook, Ian; Crang Philip; Goodwin Mark; Painter, Joe; Chris Philo (2004) *Practicing Human Geography*. London: SAGE
- Eriksson, Lars Torsten & Wiedersheim-Paul, Finn (2008) *Rapportboken: hur man skriver uppsatser, artiklar och examensarbeten*. Malmö: Liber
- Flowerdew, Robin & Martin, David (2005) *Methods in Human Geography: A guide for students doing a research project*. Essex: Pearson Education
- Gutzon Larsen, Henrik & Lund Hansen, Anders (2011) Retten till byen. I: Freudendal-Pedersen, Malene; Koefoed, Lasse; Andersen, John; Larsen, Jonas (red.) (2011) *Byen i bevaegelse*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag
- Göransson, Jan-Erik (2008) Medborgarförslag växande trend. *Tidningen Vision*. <http://www.sktftidningen.se/artikel/medborgarfoerslag-vaexande-trend-50168> 2011-10-28
- Harvey, David (2005) *Pengar, tid, rum och staden*, Fronesis, 18, 57-83
- Harvey, David (2008). Rätten till staden. I: Lund Hansen, A. & Wennehag, M. (red.) (2011) *David Harvey: Ojämlighetens nya geografi. Texter om stadens och rummets förändringar under den globala kapitalismen*. Stockholm: Atlas
- Henecke Birgitta (2006) *Plan & protest. En sociologisk studie av kontroverser, demokrati och makt i den fysiska planeringen*. Lund Dissertations in Sociology 71. Lund: Sociologiska institutionen

- Integrations- och jämställdhetsdepartementet, 2007-01-02: *Lokal demokrati*.
<http://www.sweden.gov.se/sb/d/4179/a/27221> 2011-10-28
- Larsson, Anita & Jalakas, Anne (2008) *Jämställdhet nästa! Samhällsplanering ur ett genusperspektiv*. Stockholm: SNS Förlag
- Lefebvre, Henri (1968) (*Le Droit à a ville*) *Staden som rättighet* (1983), översättning av Peter Einarsson. Stockholm: Bokomotiv
- MacLeod (2011) Urban Politics Reconsidered. Growth Machine to Post-democratic City? *Urban studies*, 48: 12. <http://usj.sagepub.com/content/48/12/2629.short> 2012-07-25
- Marcuse, Peter (2008) I: Agnotti, Tom. *New York for Sale: Community Planning Confronts Global Real Estate*. Massachusetts: MIT Press
- Merrifield, Andy & Swyngedouw, Erik (red.) (1996) *The Urbanization of Injustice*. London: Lawrence and Wishart
- Mitchell, Don (2003) *The Right to the City: Social Justice and the Fight for Public Space*. New York: Guilford Press
- Montin, Stig (2004) *Vardagens konkreta politik: Uppföljning av medborgarförslag i fullmäktige*. Rapport till Justitiedepartementet.
<http://www.oru.se/PageFiles/11833/Rapportstigmontin.pdf> 2011-10-26
- Montin, Stig (2007) *Moderna kommuner*. Malmö: Liber AB
- Rose, Nicolas & Miller, Peter (1992) Power beyond the State: Problematics of Government. *The British Journal of Sociology*, 43: 2, 173-205 <http://www.jstor.org/stable/591464> 2011-10-14
- Soja, Edward W. (2010) *Seeking Spatial Justice*. Globalization and Community Series. Minnesota: University of Minnesota Press
- Swyngedouw, Erik (2011) Interrogating post-democratization: Reclaiming egalitarian political spaces. *Political Geography*, 30: 7, 370-380
- Wohlgemuth, Daniel (2006) *Den responsiva demokratin? Effekter av medborgarnas delaktighet i den lokala demokratin*. Uppsala universitetsbibliotek. Stockholm: Elanders Gotab